

Pilar 3
Offentliggjøring av finansiell informasjon i
Fana Sparebank
2018

Tallgrunnlag 31.12.2018 (balanse) / 2018 (resultat)

Innhold

1. Innledning.....	2
2. Kapitaldekning	2
2.1. Kapitaldekningsregelverk.....	2
2.2. Beregning av kapitaldekning.....	3
2.3. Beregning av uvektet kjernekapitalandel	5
3. Konsolidering	5
4. Styling og kontroll av risiko.....	5
4.1. Roller og ansvar i risikostyringen.....	5
4.2. Virksomhetsområdene – risikostyringsenheter	12
4.3. Organisering av virksomhetsområdene	12
4.4. Hovedprosess for risikostyring og internkontroll.....	12
4.5. Nærmere om ICAAP / ILAAP	15
4.6. Nærmere om ILAAP	18
4.7. Bankens kombinerte kapitalbufferkrav samt kapital til å dekke bufferkrav.....	20
4.8. Opplysninger om arter av risiko	21
4.9. Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen	25
4.10. Renterisiko utenfor handelsporteføljen	26
5. Vedlegg	27

1. Innledning

Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i Fana Sparebank og skal dekke krav til offentliggjøring av finansiell informasjon slik dette fremkommer av kapitalkravsforskriften Del IX Offentliggjøring av finansiell informasjon.

Banken offentliggjør informasjon som anses egnet til å påvirke beslutningen til brukere av informasjonen ifm økonomiske forhold, senest 30 dager etter at banken er eller burde være klar over forholdet.

Banken offentliggjør finansiell informasjon på Internett. Informasjonen er tilgjengelig i minst fem år fra tidspunktet for offentligjøringen.

Banken offentliggjør og oppdaterer informasjonen minimum årlig.

2. Kapitaldekning

2.1. Kapitaldekningsregelverk

Kapitaldekningsregelverket bygger på en standard for kapitaldekningsberegninger hvor formålet er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom mer risikosensitivt kapitalkrav, bedre risikostyring og kontroll, tettere tilsyn samt mer informasjon til markedet.

Kapitaldekningsregelverket bygger på 3 pilarer

- Pilar 1 Minimumskrav til ansvarlig kapital
- Pilar 2 Vurderingen av samlet kapitalbehov i forhold til bankens risikoprofil
- Pilar 3 Offentliggjøring av informasjon

Pilar 1 omhandler minstekravet til ansvarlig kapital for kredittrisiko, operasjonell risiko og markedsrisiko som er fastsatt til 8 prosent. I tillegg kommer kravet til kapitalbevaringsbuffer og systemrisikobuffer på henholdsvis 2,5 prosent og 3 prosent. Motsyklisk kapitalbuffer er med virkning fra 31.12.19 satt til 2,5 prosent. Samlet bufferkrav er 8,0 %. Summen av minstekrav og bufferkrav er 16,0 %.

Kapitaldekningen fastsettes som forholdet mellom bankens samlede ansvarlige kapital og risikovektede eiendeler, se brøken under. Fana Sparebank benytter standardmetoden for å fastsette beregningsgrunnlaget for kredittrisiko og markedsrisiko samt basismetoden for å fastsette beregningsgrunnlaget for operasjonell risiko (brøkens nevner).

Ren kjernekapital + kjernekapital + tilleggskapital

Beregningsgrunnlag for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko

Pilar 2 stiller krav til bankens kapitalvurderingsprosess. Formålet er å sikre en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av konsernets risikoprofil og tilhørende kapitalbehov på kort og lang sikt. ICAAP omfatter de risikotyper som ikke er dekket av Pilar 1, og skal være frem-overskuende.

Formålet med pilar 3 er å supplere minimumskravene i pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølgingen i pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet å vurdere bankens risikoprofil og kapitalisering, samt styring og kontroll. Informasjonskravene innebærer at alle institusjoner skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, risikostyringssystem, rapporteringskanaler samt hvordan risikostyringen er bygd opp og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt risikoeksponering, der risikoeksponering avhenger av hvilke beregningsmetoder som benyttes i pilar 1.

2.2. Beregning av kapitaldekning

2.2.1. Ansvarlig kapital

Ansvarlig kapital består av ren kjernekapital, annen kjernekapital og tilleggskapital. I ren kjernekapital inngår sparebankenes fond, gavefond og annen egenkapital. Fondsobligasjoner regnes som annen kjernekapital. Tilleggskapital utgjøres av ansvarlig lån. For kapitalberegning, se tabellen på neste side.

Banken emitterte et ansvarlig lån 8. mars 2017, pålydende kr 100 mill. Lånet løper til 8. mars 2027, med rett til banken å innfri lånet helt eller delvis til pari kurs 8. mars 2022, og deretter ved hver rentebetalingsperiode.

Banken emitterte et ansvarlig lån 21. mars 2018, pålydende kr 200 mill. Lånet løper til 21. mars 2028, med rett til banken å innfri lånet helt eller delvis til pari kurs 21. mars 2023, og deretter ved hver rentebetalingsperiode.

Lånene går inn i ansvarlig kapital med kr 299,7 mill. pr. 31.12.2018.

Banken emitterte en evigvarende fondsobligasjon 18. juni 2014, pålydende kr 200 mill. Lånet går inn i både annen kjernekapital og ansvarlig kapital med kr 200,4 mill. pr. 31.12.2018. I 2019 er lånet innfridd.

2.2.2. Beregning av kapitaldekning

(MNOK)	MORBANK		KONSERN	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Sparebankens fond	1.940,7	1.651,6	1.940,7	1.651,6
Gavefond	45,4	35,6	45,4	35,6
Fond for urealiserte gevinster		151,6		151,6
Annen egenkapital			299,4	266,4
Sum egenkapital som inngår i kjernekapital	1.986,1	1.838,9	2.285,5	2.105,2
Fradrag i ren kjernekapital				
Verdijustering for krav om forsvarlig verdifasts.	-4,9	-4,6	-4,9	-4,8
Immatrielle eiendeler/utsatt skattefordel	-5,2	-5,3	-5,7	-6,1
Goodwill inkl. i verdsettelse vesentlige eierandeler	-18,2	-72,5	-18,2	-72,5
Finansfradrag - uvesentlige eierandeler	-50,9	0,0	-29,6	0,0
Finansfradrag - vesentlige eierandeler	0,0	-60,1	0,0	-33,5
Sum fradrag i ren kjernekapital	-79,0	-142,5	-58,4	-116,9
Sum ren kjernekapital	1.907,0	1.696,4	2.227,0	1.988,3
Kjernekapital				
Fondsobligasjoner	200,4	199,7	200,4	199,7
Finansfradrag - uvesentlige eierandeler	-11,5	0,0	-6,7	0,0
Sum	188,9	199,7	193,7	199,7
Sum kjernekapital	2.095,9	1.896,1	2.420,7	2.188,1
Tilleggskapital				
Ansvarlig lånekapital	299,3	299,4	299,3	299,4
- Finansfradrag - uvesentlige eierandeler	-9,0	0,0	-5,2	0,0
Sum tilleggskapital	290,3	299,4	294,1	299,4
Sum ansvarlig kapital	2.386,3	2.195,5	2.714,8	2.487,5
Risikovektet volum	10.148,9	10.340,8	12.763,7	12.797,5
Samlet krav til ansvarlig kapital	1.573,1	1.602,8	2.297,5	2.303,6
Kapitaldekning	23,51 %	21,23 %	21,27 %	19,44 %
Kjernekapitaldekning	20,65 %	18,34 %	18,97 %	17,10 %
Ren kjernekapital	18,79 %	16,40 %	17,45 %	15,54 %

2.2.3. Spesifikasjon av samlet kapitalkrav

(MNOK)	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Standardmetoden				
Lokale og regionale myndigheter	1,8	5,7	1,8	5,7
Institusjoner	26,7	27,2	8,1	6,7
Foretak	22,8	37,3	22,3	37,0
Massemarkedssegment	3,7	3,5	3,7	3,5
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	597,1	600,5	832,3	813,2
Forfalte engasjementer	42,5	9,1	49,2	9,2
Obligasjoner med fortrinnsrett	10,5	8,7	11,0	9,3
Andeler i verdipapirfond	5,7	5,2	5,7	5,2
Egenkapitalposisjoner	38,7	75,6	12,3	60,1
Øvrige engasjement	14,1	10,4	10,2	11,6
Samlet kapitalkrav for kreditt-, motparts- og forringelsesrisiko: (Standardmetoden)	763,6	783,3	956,6	961,4
Samlet kapitalkrav for operasjonell risiko (Basismetode)	48,1	43,3	64,3	61,7
CVA tillegg	0,2	0,7	0,2	0,7
Sum minstekrav til ansvarlig kapital *)	811,9	827,3	1.021,1	1.023,8
Bufferkrav:				
Bevaringsbuffer (2,5 %)	253,7	258,5	319,1	319,9
Motsyklisk buffer (2,0 % fra 31.12.17)	203,0	206,8	255,3	256,0
Systemrisikobuffer (3 % fra 1.7.2014)	304,5	310,2	382,9	383,9
Bufferkrav i ren kjernekapital	761,2	775,6	957,3	959,8
Pilar 2 krav fastsatt av Finanstilsynet (2,5 % fra 30.6.2017)			319,1	319,9
Samlet bufferkrav i ren kjernekapital			1.276,4	1.279,8
Samlet krav til ansvarlig kapital	1.573,1	1.602,8	2.297,5	2.303,6

2.3. Beregning av uvektet kjernekapitalandel

(MNOK)	MORBANK		KONSERN	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Reinvesteringskostnad derivater		10,1		10,1
Fremtidig eksponering ved bruk av markedsverdimetoden	4,4	6,9	4,4	6,9
Poster utenom balansen	1.800,2	1.806,9	836,5	986,7
Utlån og øvrige eiendeler	17.903,7	17.435,2	25.098,2	24.079,9
Sum eksponeringsmål	19.708,3	19.259,1	25.939,1	25.083,5
Sum kjernekapital	2.095,9	1.896,1	2.420,7	2.188,1
Uvektet kapitalandel	10,63 %	9,85 %	9,33 %	8,72 %

Rapportering av soliditet for eierforetak i samarbeidende gruppe	31.12.18	31.12.17
Totalt eksponeringsbeløp	25.939,1	25.083,5
Forholdsmessig andel av eksponeringsbeløp i Brage Finans	998,6	787,7
Eliminering av interne fordringer og kapital i Brage Finans	-151,4	-258,5
Totalt eksponeringsbeløp etter innkonsolidering Brage Finans	26.786,3	25.612,7
Netto kjernekapital etter innkonsolidering	2.470,8	2.223,0
Uvektet kapitalandel etter innkonsolidering	9,22 %	8,68 %

3. Konsolidering

Banken er underlagt konsolideringsplikt, og gir derfor opplysningene på konsolidert grunnlag. Banken hadde følgende datterselskap ved utgangen av 2018

Selskap	Forretnings-kontor	Stemme-/eierandel	Bokført verdi	Virksomhet
Fana Sparebank Boligkreditt AS	Nesttun	100 %	354,3	Utlånsvirksomhet
Fana Sparebank Eiendom AS	Nesttun	100 %	5,8	Eiendomsmegling
Sum eierinteresser i datterselskaper			360,0	

Datterselskapene blir fullt ut konsolidert i regnskapet og kapitaldekningen til Fana Sparebank konsern.

Fana Sparebank Boligkreditt AS rapporterer kapitaldekningen på selskapsnivå. Fana Sparebank Eiendom AS er ikke underlagt kapitaldekningsregelverket på solonivå.

Fana Sparebank har fokus på at de ulike selskapene i konsernet til enhver tid er tilfredsstillende kapitalisert. Adgangen til overføring av kapital eller tilbakebetaling av gjeld mellom selskapene i konsernet reguleres av den til enhver tid gjeldende lovgivning for bransjen og inngåtte avtaler mellom selskapene.

Brage Finans AS konsolideres i kapitaldekningsammenheng.

Finansfradrag på kr 29,6 mill. knyttet til uvesentlige eierandeler og goodwillfradrag på kr 18,2 mill. går til fradrag i ren kjernekapital.

4. Styring og kontroll av risiko

4.1. Roller og ansvar i risikostyringen

Kvaliteten på det interne miljøet¹ kan påvirke risikokulturen i organisasjonen i positiv eller negativ retning. Det interne miljøet er derfor en viktig komponent i vurderingen av kvaliteten på risikostyringen. Vurderingsgrunnlaget kan søkes både i skriftlige og muntlige kilder, ikke minst på grunnlag av erfaringer og inntrykk fra det operative tilsynet med institusjonen.

¹ generalforsamlingen, styret, ledelsen og ansattes holdninger til risiko og risikostyring, integritet, etiske verdier, kompetanseutvikling, organisasjonsstruktur, delegering av ansvar og myndighet mv.

Generalforsamlingen

Generalforsamlingens oppgaver er blant annet å se til at banken virker etter sitt formål i samsvar med lov, vedtekter og generalforsamlingens vedtak. Generalforsamlingen fastsetter bankens vedtekter, vedtar bankens regnskap, herunder avsetning til gavefond, samt velger styre og valgkomite.

Generalforsamlingen består av 14 medlemmer som er valgt av og blant sparebankens kunder/innskytere, 1 medlem som ivaretar samfunnsfunksjonen og 5 medlemmer som er valgt av og blant de ansatte i banken.

Banken har laget en samling dokumenter/informasjon som gir generalforsamlingen informasjon om dets ansvar og plikter, herunder bl.a. lov og forskrifter med kommentarer, bankens vedtekter og tilsvarende veiledning for arbeidet i valgkomiteene.

I veiledning for arbeidet i generalforsamlingens valgkomité er det referert krav til egnethet samt god og relevant kompetanse og profesjoner til kandidater til bankens styre, se nedenfor under styret.

Generalforsamlingen har normalt 2 møter pr. år.

Administrerende direktør, styret samt ekstern revisor blir innkalt til generalforsamlingens møter, og har talerett.

Styret

Styret i Fana Sparebank har 6 medlemmer, hvorav 4 er eksternt valgte av generalforsamlingen samt 2 er valgt av og blant de ansatte. Banken praktiserer at første varamedlem valgt av generalforsamlingen møter fast i styret (møte- og talerett, ikke beslutningsrett). Videre møter administrerende direktør samt styresekretær fast i styret. Styrets leder og nestleder er eksternt valgte.

I veiledning for arbeidet i generalforsamlingens valgkomité er det referert lovens krav til egnethet til kandidater til bankens styre, herunder myndighetsalder, konkurs/akkord eller administrasjon i kandidatens bo, ledende stilling eller medlem i styrende organ i annen finansinstitusjon, egenerklæring samt politiattest. Videre vektlegger veiledningen god og relevant kompetanse innenfor områder som bankens virksomhet kan identifiseres med samt at styret er representert med forskjellige profesjoner som utfyller hverandre og styrker styret og banken.

Bankens vedtekter er i det vesentlige tuftet på gjeldende normalvedtekter for sparebanker. Det fremgår av vedtektene at styret leder bankens virksomhet og er ansvarlig for at de midler banken rår over forvaltes på en trygg og hensiktsmessig måte. Styret skal sørge for en tilfredsstillende organisering av bankens virksomhet og skal påse at bokføring og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styret fastsetter instruks for administrerende direktør med særlig vekt på oppgaver og ansvar.

Videre skal styret påse at banken har god intern kontroll for oppfyllelse av de bestemmelser som gjelder virksomheten, herunder bankens verdigrunnlag og etiske retningslinjer. Styret fastsetter de nødvendige fullmakter for bankens virksomhet. Styret har fullmakt til å beslutte utlån / kreditter utover administrerende direktør sine fullmakter.

Styret har ansvaret for å påse at banken har en tilstrekkelig egenkapital som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av bankens virksomhet, og sørge for at kapitalkrav i lover og forskrifter overholdes.

Styret skal videre påse at den interne kontrollen i banken er sikret i et tilstrekkelig omfang på en systematisk måte, herunder at de tilfredsstillende internkontrollforskriftens krav. Styret skal godkjenne og revidere retningslinjer for risikostyring.

Det er utarbeidet og styret har vedtatt ”Retningslinjer for styrearbeid i Fana Sparebank”.

Retningslinjene sikrer en felles forståelse mellom styremedlemmene og bankens organisasjon av styrearbeidets form, innhold og gjennomføring, herunder krav til styredokumentasjon, møtестruktur og saksbehandlingsregler samt protokoll. Retningslinjene gjelder innenfor rammen av bankens vedtekter, Finanstilsynets forskrifter og lover og særlover som regulerer banken og finansvirksomheten.

Retningslinjene krever 8 styremøter fast årlig. Styrets årsplan vedtas årlig i møtet i desember og berammer 20 – 25 periodiske tema som styret skal behandle en eller flere ganger gjennom året.

Herunder årlig revisjon av strategi og styringsdokumenter på de sentrale forretningsområdene i banken, så som

- bankens overordnede mål og strategi,
- ICAAP
- kredittstrategi og -policy,
- bevilgnings- og fullmaktsreglement,
- markedsstrategi,
- likviditetsstrategi,
- kapitalforvaltningsstrategi,
- organisasjons og kompetanseutviklingsstrategi, samt
- IKT- strategi.

Videre inkluderer styrets årsplan budsjett, års- og delårsrapporter, måneds- og kvartalsrapporter fra forretningsområdene, hvitvaskingsrapport, HMS- rapportering, intern- og ekstern revisjonsrapporter inkludert revisjonsplaner, internkontroll rapportering i henhold til forskrift, pågående rettsvister, bevilgningsprotokoll, utvalgte kredittsaker (orientering).

Internrevisjonen rapporterer direkte til styret ved styrets leder, herunder revisjonsplan og resultat av internrevisjonen.

Ekstern revisjon møter også årlig i styret i henhold til styrets årsplan.

Revisjonsutvalget

Revisjonsutvalget er et underutvalg av styret i Fana Sparebank. Revisjonsutvalget har som formål å foreta mer grundige vurderinger på utvalgte saksområder og skal virke som et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret. Utvalget skal støtte styret i utøvelsen av sitt ansvar for regnskapsrapportering og finansiell informasjon, revisjon, intern kontroll og den samlede risikostyringen. Styrets og det enkelte styremedlems ansvar endres ikke som følge av revisjonsutvalgets arbeid.

Revisjonsutvalget består normalt av 3 medlemmer valgt av og blant styrets medlemmer. Det velges en leder for utvalget. Minst ett av medlemmene skal ha regnskapsfaglig eller revisjonsfaglig kompetanse. Styremedlemmer som er ledende ansatte, kan ikke velges til medlemmer av revisjonsutvalget.

Administrerende direktør har rett til å delta på møter i revisjonsutvalget, som observatør.

Styrets revisjonsutvalg møtes så ofte det finner det nødvendig, men minst én gang i kvartalet. Utvalget utarbeider en årlig møteplan i forbindelse med styret årsplan. Minst én gang pr. år skal utvalget ha møter med henholdsvis ekstern revisor og administrerende direktør. Revisjonsutvalgets møter vil sammenfalle med de møter som styret avholder og gjennomføres i forkant av styrets behandling av forskjellige saker som revisjonsutvalget har oppe til behandling. Det føres referat fra revisjonsutvalgets møter på like linje med styrereferater.

Revisjonsutvalget har myndighet til å undersøke alle forhold ved bankens drift. Alle ansatte i banken skal gi de opplysninger og den bistand som utvalget måtte be om. Utvalget kan ved behov engasjere ekstern ekspertise.

I forbindelse med avleggelse av årsrapport, halvårsrapport og kvartalsrapport skal revisjonsutvalget diskutere vesentlige regnskapsmessige forhold med ledelsen og i tillegg ekstern revisor ved årsrapporten. I tillegg skal utvalget gjennomgå og vurdere de regler og prosedyrer som Fana Sparebank har utarbeidet for å oppfylle sin regnskapsrapportering og annen økonomisk rapportering til Oslo Børs og finansmarkedene. Revisjonsutvalget skal i denne sammenhengen forberede styrets kvalitetssikring av Fana Sparebanks finansielle rapportering.

I forhold til ekstern revisor skal utvalget se til at ekstern revisor opptrer uavhengig i forhold til ledelsen mv.

I tillegg til de oppgaver som er nevnt ovenfor, skal revisjonsutvalget

- gjennomgå bankens rutiner for den samlede risikostyringen, herunder;
 - a) gjennomgang av de rutiner ledelsen har for risikohåndtering, oppfølging av risiko og toleranseprøving av disse
 - b) vurdering av rutinene for håndtering av den operasjonelle risikoen i forhold til den finansielle risikoen (risikohåndteringssystemer)
- ha det overordnede ansvaret for å overvåke etterlevelsen av gjeldende adferdsregler og retningslinjene for Fana Sparebanks virksomhet og rapportering
- vurdere andre forhold som styret/utvalget eller revisor ønsker å ta opp;
- minst en gang i året vurdere sitt eget arbeid og foreslå eventuelle forbedringstiltak, derunder endringer i denne instruks.

Revisjonsutvalg avgir en saksgjennomgang for styret. Styret vil normalt i forlengelsen av utvalgets behandling, ta beslutninger basert på utvalgets foregående saksgjennomgang. Revisjonsutvalget skal ikke treffe beslutninger på vegne av styret, men gjennom sitt arbeid gi grunnlag for de vedtak som styret gjør.

Risikoutvalget

Risikoutvalget er et underutvalg av styret i Fana Sparebank. Risikoutvalget har som formål å foreta mer grundige vurderinger på utvalgte saksområder og skal virke som et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret. Utvalget skal støtte styret i utøvelsen av sitt ansvar for risikostyring, herunder risikostrategi, risikotoleranse, implementering og oppfølging av risikostrategien samt oppfølging av internkontroll og internrevisjon.

Styrets og det enkelte styremedlems ansvar endres ikke som følge av risikoutvalgets arbeid.

Risikoutvalget består normalt av minst to medlemmer valgt av og blant styrets medlemmer. Utvalget skal bestå av styremedlemmer som har tilstrekkelig kunnskap til å forstå og overvåke risikostyringen i banken for å kunne gi råd til styret.

Administrerende direktør har rett til å delta på møter i risikoutvalget som observatør.

Styrets risikoutvalg møtes så ofte det finner det nødvendig, men minst én gang i kvartalet. Utvalget utarbeider en årlig møteplan i forbindelse med styret årsplan. Minst én gang pr. år bør utvalget ha møter med henholdsvis internrevisjon og administrerende direktør. Risikoutvalgets møter vil sammenfalle med de møter som styret avholder og gjennomføres i forkant av styrets behandling av forskjellige saker som risikoutvalget har oppe til behandling. Det føres et kort referat fra risikoutvalgets møter.

Risikoutvalget har myndighet til å undersøke alle forhold ved bankens drift. Alle ansatte i banken skal gi de opplysninger og den bistand som utvalget måtte be om. Utvalget kan ved behov engasjere ekstern ekspertise.

Risikoutvalget skal avgrense sitt arbeid mot revisjonsutvalgets arbeidsfelt slik at det ikke skjer en vesentlig overlapping. Risikoutvalget bør arbeide med risikotoleransen, risikostrategien, risikostyring og internkontroll, risikorapporteringen samt oppfølgingen av internrevisjonens arbeid.

Sentrale arbeidsområder for risikoutvalget er

- Forberede styrebehandlingen på risikoområdet
- Gi råd om institusjonens eksisterende og fremtidige risikoappetitt og risikostrategi
- Følge opp implementeringen av risikostrategien
- Overvåke i hvilken grad institusjonens prising av produkter ut mot kundene reflekterer den risikoen som institusjonen bærer, og i motsatt fall gi anvisning på forbedringer
- Beslutte innhold, omfang, format, og frekvens på den risikorapporteringen som utvalget og styret skal motta
- Vurdere hvorvidt de insentiver som følger av bankens belønningsordninger i tilstrekkelig grad tar hensyn til risiko, kapital, likviditet og (sannsynlighet og tidspunkt for) inntjening.

Styret i banken som sådan har ansvaret for bankens risikostyring. Risikoutvalget treffer ingen beslutninger på vegne av styret, men fremlegger sine vurderinger for styret, herunder gir råd til styret og gjennom sitt arbeid gir grunnlag for de vedtak styret gjør.

Administrerende direktør

Administrerende direktør har ansvaret for bankens samlede risikostyring, herunder utvikling av effektive styringssystemer, rammeverk og forsvarlig internkontroll i henhold til forskriftens krav. Alle beslutninger knyttet til risiko- og kapitalstyring fattes normalt av administrerende direktør i samråd med øvrige medlemmer i bankens ledelse, med mindre saken behandles i bankens styre. Det er administrerende direktør sitt ansvar å sørge for at styret er tilstrekkelig orientert om hovedtrekkene i bankens risikostyring og internkontroll samt risikoforhold for øvrig.

Administrerende direktør deltar i styremøtene og er disponibel for og møter minimum en gang årlig i generalforsamlingen.

Administrerende direktør leder bankens ledergruppe som møtes fast hver 14. dag og oftere ved behov. Ved siden av administrerende direktør deltar kundedirektør, finansdirektør, direktør for innovasjon og digitale kanaler, økonomidirektør samt direktør kreditt og prosess. Risk manager har møterett i ledermøtene.

Ledermøte behandler periodiske tema/saker som skal til styret, jfr. styrets årsplan. I tillegg diskuterer og beslutter ledermøte løpende operative saker fra administrerende direktør og forretningsområdelederne. Det blir ført protokoll fra ledermøtene.

Administrerende direktør leder også balansestyringskomiteens møter, ref. nedenfor.

Intern revisjon

Banken har valgt å outsource internrevisjon til PwC.

Styret har fastsatt instruks for internrevisjon. Internrevisjonen skal på vegne av styret se etter hvorvidt det i banken er etablert og gjennomføres en tilstrekkelig og effektiv intern kontroll. Internrevisjonen skal uavhengig og objektivt avgi uttalelser og gi råd for å bidra til forbedringer og øke verdiskapningen i banken. Dette innebærer at internrevisjonen blant annet skal vurdere om risikoidentifisering og etablering av styringsprosesser effektivt bidrar til å styrke bankens evne til måloppnåelse.

Ovenstående angir ramme for internrevisjonens virksomhet. Innenfor disse rammer vil følgende spesifikke oppgaver være tillagt internrevisjonen

- Vurdere og rapportere tilstrekkelighet og kvalitet på den interne kontroll i banken
- Vurdere overholdelse av relevante lover og forskrifter samt oppfølging av eventuelle vedtak og pålegg fra det offentlige
- Vurdere om bankens aktiviteter er innenfor vedtekter og andre retningslinjer gitt av generalforsamlingen og styret

Opgaven skal utføres i henhold til gjeldende faglige standarder for internrevisjon og med basis i en risiko- og vesentlighetsvurdering, samt i henhold til gjeldende forskrifter.

Styret godkjenner internrevisjonens aktivitets- og ressursplan (revisjonsplan) og kan ellers gjøre vedtak om endring i denne plan.

Resultatet av gjennomførte revisjonsaktiviteter med eventuelle forslag til forbedringer skal rapporteres til forretningsområdelederne med kopi til risk manager. Internrevisjonen skal følge opp hvorvidt nødvendige tiltak blir iverksatt.

Internrevisor rapporterer resultatene av revisjonsarbeidet til styret med kopi til administrerende direktør minst en gang i året. På årlig basis skal internrevisjonen gjennomføre en vurdering av internkontrollen for å avgi en bekreftelse til styret hvorvidt internkontrollen er i samsvar med eksterne og interne retningslinjer, lover, forskrifter og krav. Det forutsettes at internrevisor har løpende kontakt

med styrets leder, ekstern revisor, ledelsen i banken og andre i den grad dette er nødvendig og hensiktsmessig. Intern revisor møter minst en gang årlig i styret.

Leder for internrevisjon skal uoppfordret informere om forhold av vesentlig betydning for bankens virksomhet og om større feil, tap, misligheter, svikt i den interne kontroll eller andre forhold som han bør forstå det er nødvendig å informere om.

Internrevisor og andre medarbeidere som arbeider under ledelse av internrevisor har full innsynsrett i alle bankens anliggender.

Internrevisor skal uoppfordret holdes orientert om og kan uttale seg om alle vesentlige forhold som kan påvirke internrevisjonens arbeid.

Internrevisor skal ha tilsendt kopi av styrets sakspapirer og kan på anmodning fra styret, eller etter eget tiltak, være tilstede på generalforsamlingens møter.

Ekstern revisjon

Banken har valgt EY som ekstern revisor.

Ekstern revisor rapporterer resultatet av revisjonsarbeidet til generalforsamlingen, styret og administrerende direktør gjennom årlig revisjonsberetning til banken samt brev og/eller presentasjon til ledelsen og styret.

Ekstern revisor møter minst en gang årlig i styret/revisjonsutvalget for rapportering av resultatet av revisjonsarbeidet og har løpende kontakt med intern revisor, ledelsen i banken og andre i den grad det er nødvendig og hensiktsmessig.

Balansestyingskomiteen

Balansestyingskomiteen har ansvaret for den overordnede styringen av likviditetsrisikonivået i Fana Sparebank. Ved sammensettingen av komiteen er det tatt hensyn til at bankens toppledelse deltar, og således sikres løpende informasjon og engasjement i forhold til utøvelsen av likviditetsstyringen. I tillegg til administrerende direktør deltar direktør kreditt og prosess, finansdirektør, kundedirektør, økonomidirektør, regnskapssjef, risk manager og daglig leder i Fana Sparebank Boligkreditt i Balansestyingskomiteen.

Balansekomiteens oppgaver er beskrevet i egen instruks til Balansestyingskomiteen.

”Komiteen forutsettes å være løpende oppdatert på bankens likviditetssituasjon. Komiteen møter månedlig for å vurdere likviditetssituasjonen, og hyppigere dersom situasjonen tilsier det.”

Finansdirektør holder til enhver tid oppdatert oversikt over bankens netto likviditetsbehov, innlånporteføljens forfall og måling av bankens likviditetssituasjon mot fastsatte rammer. Denne oversikten danner grunnlaget for Balansestyingskomiteens oppdatering. I de månedlige møtene skal komiteen gis en oversikt over den aktuelle likviditetssituasjonen og vesentlige endringer siden forrige møte. Videre vurdering av bankens likviditetssituasjon basert på markedsforhold, herunder tilgang på likviditet og prisingen av denne. Vurderingen skal gjelde for markedet generelt og banken spesielt og inkluderer forventet utvikling og planlagte endringer på kort og mellomlang sikt

Balansestyingskomiteen er gitt en rolle i beslutningshierarkiet knyttet til området. Styret vedtar likviditetsstrategien som revideres av styret på årlig basis. Rutiner og systemer for styring og kontroll besluttes av ledelsen etter innstilling fra Balansestyingskomiteen.

Balansestyingskomiteen har ansvaret for å sikre at den årlige revisjonen av likviditetsstrategien blir forberedt og fremlagt for styret. Videre skal rutiner og systemer for styring og kontroll behandles i komiteen før de vedtas i ledelsesgruppen. Det føres protokoller fra Balansestyingskomiteens møter.

Compliance funksjonen

Compliance leder gir råd til ledelsen om etterlevelse av lover, regler og standarder samt holder ledelsen informert om utviklingen på området og bankens etterlevelse av eksternt og internt rammeverk. Direktør kreditt og prosess er ansvarlig for compliance.

Compliance leder følger med i utviklingen og fanger opp potensielle endringer i lover og regler som kan få konsekvenser for virksomheten. Videre utarbeider leder for compliance regelmessig rapporter til bankens ledelse om compliance forhold i banken. Compliance funksjonen skal støtte ledelsen med å lære opp personalet rundt compliance tema og være kontaktpunkt i banken rundt slike tema. Videre skal funksjonen støtte personalet med deres etterlevelse av lover, regler og standarder. Compliance funksjonen skal proaktivt identifisere, dokumentere og vurdere compliance risiko knyttet til bankens forretningsmessige aktiviteter, herunder ved utvikling av nye produkter og arbeidsmetoder. Compliance funksjonen skal overvåke og teste compliance ved å utføre effektiv compliance testing.

Ved rapportering til ledelsen skal compliance funksjonen ta opp eventuelt endringer i risikoprofil som fremkommer av målinger og tester, og oppsummere brudd, eventuelle brudd på policy og eventuelle tap som følge av slike brudd.

Leder for compliance funksjonen skal på bakgrunn av gjennomførte risikoanalyser og rapporter i løpet av året utarbeide et program/plan for aktivitetene det kommende år. Aktivitetene er implementering og evaluering av spesifikke retningslinjer og rutiner, risikoanalyse, compliance testing, opplæring av personale samt intern kompetanseutvikling.

Risk manager

Risk manager rapporterer til administrerende direktør.

Risk manager er leder for og har ansvaret for å koordinere den samlede risikostyring og internkontroll i banken, herunder etablering av helhetlig risikostyring og videreutvikling av prosesser, modeller og risikostyringssystemer (beslutningsmodeller, analyser etc.).

Risk manager har ansvar for å utarbeide systemer for å identifisere, måle, rapportere og følge opp bankens viktigste iboende risikoer innenfor kreditt-, markeds-, likviditets og operasjonell risiko, samt overvåke bankens totale risikoeksponering og påse at disse risikoer rapporteres til administrerende direktør og styret.

Operasjonelt er det risk manager som har ansvaret for gjennomføring og dokumentasjon av årlig risikoanalyse med gjennomgang av risiko og adekvate kontrolltiltak og handlingsplaner. Videre årlig bekreftelse av gjennomførte kontrolltiltak og handlingsplaner. I dette ligger det også ansvar for å påse at bankens risikorapportering er i samsvar med lov, forskrifter og retningslinjer til enhver tid.

Risk manager opererer uavhengig av linjen og er ikke involvert i innvilgelse av enkeltsaker eller andre forretningsmessige beslutninger i linjen.

Risk manager vedlikeholder og videreutvikler struktur og rammeverk for kredittstrategi/-policy og kredittbehandlingsrutiner.

Sammen med linjen og compliance funksjonen vurderer risk manager risikoen i nye produkter før disse tilbys i markedet.

Risk manager har møterett i bankens ledergruppe samt er fast medlem i balansestyringskomiteen og har kontakt med intern revisjon, ekstern revisjon, risikostyringsfunksjon i andre kredittinstitusjoner, Finanstilsynet osv.

Direktør kreditt og prosess

Direktør kreditt og prosess skal

- ✓ formidle bankens overordnede mål, kredittstrategi, kredittpolicy og retningslinjer for kredittvirksomheten til sine egne medarbeidere
- ✓ sørge for en effektiv organisering og kvalitetssikring av kredittarbeidet i sin enhet herunder depot og spesialengasjement
- ✓ godkjenne kredittbehandlingsrutiner
- ✓ periodisk kontroll av at kredittstrategi/-policy, fullmakts- og bevilgningsreglement samt kredittbehandlingsrutiner blir etterlevd
- ✓ etablere hensiktsmessig internkontroll på kredittområdet
- ✓ bidra til å drifte og videreutvikle system for risikoanalyser, rapportering og kredittkontroll

- ✓ påse at kredittmedarbeidere har den nødvendige kompetanse og kapasitet som er nødvendig for å etterleve bankens krav til styring av kredittrisikoen

Kredittkomiteer

Fana Sparebank har 2 kredittkomiteer, Kredittkomité PM og Kredittkomité BM. Kredittkomité er rådgivende organ i følgende saker

- ✓ saker som skal besluttes av administrerende direktør
- ✓ saker som skal besluttes av direktør kreditt og prosess
- ✓ saker som gjelder lån, kreditter og garantier til datterselskaper av Fana Sparebank (besluttes av administrerende direktør uavhengig av engasjementets størrelse)
- ✓ saker rundt engasjement som ikke direkte medfører utbetaling eller garantistillelse, så som; rembursar, terminforretninger, valuta og renteinstrumenter (besluttes av direktør kreditt og prosess).
- ✓ saker med policyavvik
- ✓ saker hvor det vurderes individuell nedskrivning / tapsavsetning.

4.2. Virksomhetsområdene – risikostyringsenheter

Et bærende prinsipp i internkontrollforskriften er at man klart skiller mellom ansvaret og oppgavene de ulike styrings- og kontrollfunksjoner har og ansvaret og oppgavene det enkelte forretningsområde har i en bank av Fana Sparebanks størrelse.

Ledere for forretningsområder og øvrige virksomhetsområder (interne enheter) har (selvstendig) ansvar for daglig risikostyring og å etablere og følge opp god internkontroll i sin enhet.

Lederne skal sørge for at alle risikoer på sitt ansvarsområde blir identifisert og evaluert, samt iverksette tilstrekkelige og effektive kontrollhandlinger, som reduserer risikoen til et akseptabelt nivå.

Oppfølging av definerte og etablerte kontrollhandlinger fra lederne skjer gjennom Internus, som er et elektronisk dokumentasjonsverktøy for alle definerte kontrollhandlinger i bankens internkontroll.

Den enkelte leder skal sørge for at det daglige arbeidet i banken gjennomføres med den nødvendige kvalitet og på en mest mulig hensiktsmessig måte og i henhold til de regler og rutiner som til enhver tid gjelder.

De ulike styrings- og kontrollfunksjoner skal hjelpe og utfordre forretningsledelsen i vurdering og styring av risiko og oppfølging av forbedringstiltak.

4.3. Organisering av virksomhetsområdene

Kundefokus og tydeliggjøring av ansvar og arbeidsdeling er overordnede premisser for bankens organisering.

4.4. Hovedprosess for risikostyring og internkontroll

4.4.1. Overordnet

Styret i Fana Sparebank er av den oppfatning at god risikostyring og internkontroll er avgjørende for å nå bankens mål. Banken sitt rammeverk for risikostyring og internkontroll skal bygge på krav i lov og forskrift. Overholdelse av regulatoriske krav vil blant annet bidra til at banken har en kapital som står i forhold til bankens risiko, likviditet til å dekke sine betalingsforpliktelser samt finansiering med løpetid som står i forhold til når utlån og andre aktiva gjøres opp.

Finansielt mål for banken er god risikojustert avkastning. En økning i risiko skal således gjenspeiles i økt forventet avkastning. Hvor mye risiko banken skal eksponere seg for (samlet risikonivå), avgjøres av bankens risikoevne (evne til å tåle svingninger i resultat) og -vilje. Type risiko avgjøres av kompetanse og fortrinn.

Banken har et fortrinn i å vurdere og prise kredittrisiko. Kredittrisiko som følger av utlånsvirksomheten skal derfor være den risikoeksponeringen som gir størst bidrag til bankens inntjening. Konsentrasjonsrisiko skal styres gjennom markedsdiversifisering, bransjediversifisering og maksimumsrammer for størrelsen på et enkelt engasjement og antall store engasjementer. Bankens skal

ikke ha høyere samlet engasjement med en enkelt motpart enn det som til enhver tid er forsvarlig. Forsvarlighetsvurderingen fremgår av ICAAP og kredittstrategien.

Kapitalforvaltningsvirksomheten skal gi et betydelig bidrag til bankens inntjening gjennom eksponering mot kredittrisiko. For å styre kredittrisikoen skal banken ha rammer for kreditturasjon (-løpetid) og motpartsrisiko.

Bankens renterisiko, aksjerisiko, valutarisiko skal være lav. Renterisikoen skal holdes lav ved bruk av flytende renter på majoriteten av utlånene samt flytende renter (3 måneders NIBOR + kredittpåslag) på verdipapirer og innlån. For å styre renterisikoen skal banken ha rammer for rentedurasjon (-løpetid).

Målet for risikostyringen i banken er at volatiliteten (avvik fra forventet resultat) ikke skal overstige et visst nivå. Nivået tilsvarer bankens margin før kapitalkravene ikke overholdes.

Tap som følge av operasjonelle feil skal kun i begrenset grad bidra til avvik fra forventet resultat. Banken skal vurdere tiltak ut fra et kost-/nytteperspektiv knyttet til den enkelte risiko.

Banken sin strategi for risikostyring er å forstå, vurdere, kontrollere og prise risikoen. Forståelse for risikoen er en forutsetning for å eksponere banken for den. Gjennom fastsettelse av rammer skal risiko styres. Ved korrekt risikoprising skal banken kompenseres for eksponeringen. Banken skal anvende modeller både for å prise og kontrollere enkeltrisiko samt for å vurdere porteføljerisiko. I beregningene skal kundens misligholdssannsynlighet på søknadstidspunktet eller månedlig porteføljescore inngå. Bankens organisasjonsstruktur og ansvarsfordeling skal bidra til god styring av risikoen.

Balansert målstyring, Internus, kvartalsvis risikorapportering til styret, avvikrapportering, årlig risikoanalyse og vurdering av internkontrollgjennomføring er sentrale verktøy for å overvåke bankens risikosituasjon og internkontroll.

4.4.2. Nærmere om risikostyring og internkontroll

Det fremgår av styrets årshjul når overordnet strategi, kapitalforvaltningsstrategi, likviditetsstrategi, kredittstrategi, strategi risikostyring og internkontroll m.fl. skal revideres og godkjennes av styret. Saksbehandling, herunder gjennomgang i ledergruppen, skal finne sted i god tid før styrebehandlingen. Retningslinjene (strategiene) skal beskrive mål, strategi og risikostyring. Hvert kvartal skal overholdelse av styrefastsatte mål og rammer rapporteres til styret. Avvik skal kommenteres, og tiltak beskrives.

En gang i året skal lederne for bankens virksomhetsområder analysere risikosituasjonen, herunder beskrive vesentlige risikoer, vurdere sannsynligheten for feil og forretningsmessig konsekvens samt beskrive tiltak for å redusere restrisikoen til et tilfredsstillende nivå. Administrerende direktør oppsummer analysene i rapport til styret, og bekrefter at risikobildet er avdekket. Risk manager har ansvar for å videreutvikle prosessen. Risikoer knyttet til makroøkonomiske forhold skal gjøres rede for i overordnet strategi og ICAAP.

Banken skiller mellom medarbeidere som eksponerer banken for risiko og medarbeidere som skal utføre kontrollhandlinger. Risk manager, compliance ansvarlig, depotmedarbeidere m.fl. skal ikke ta del i beslutninger som eksponerer banken for kredittrisiko, markedsrisiko mm, men kan bidra i strategiarbeid herunder fastsettelse av risikorammer og utarbeidelse av pris- og risikomodeller. Medarbeidere som er involvert i bankens kontrollfunksjon skal ikke få fastsatt sin godtgjørelse på en måte som påvirker, eller er egnet til å påvirke, deres objektivitet.

Styrets risikoutvalg skal en gang i året legge frem for styret sin vurdering av styrets arbeid og kompetanse knyttet til bankens risikostyring og internkontroll.

4.4.3. Styringsdokumentene

Bankens kredittstrategi skal dekke kreditt- og motpartsrisiko samt konsentrasjonsrisiko i utlånsporteføljen. Kreditt- og renterisiko i investeringsporteføljen er dekket av bankens kapitalforvaltningsstrategi. Styret er opptatt av at innen fastsatte grenser skal en økning i denne type risikoer ledsages av økt forventet avkastning. Kredittrisikoen i utlånsporteføljen er uavhengig av kredittrisikoen i investeringsporteføljen. Endringer i risikorammer som gjelder utlånsporteføljen,

gjøres i kredittstrategien. Endringer som gjelder investeringsporteføljen, gjøres i kapitalforvaltningsstrategien. For likviditetsporteføljen er god likviditet viktigere enn avkastning. Bankens likviditetsstrategi omtaler likviditetsrisikoen.

I ICAAP vurderes kapitalbehov som følge av kredittrisiko, renterisiko og likviditetsrisiko som nevnt i forrige avsnitt. Men også restrisiko, risikoer knyttet til verdipapiriseringsaktiviteter og risiko knyttet til uforsvarlig gjeldsoppbygging mv. inngår i beregningen av kapitalbehov.

Strategi risikostyring og internkontroll legger føringer for operasjonell risiko. Fordi operasjonell risiko er et vidt fagfelt, har banken med virkning fra 2018 utarbeidet en egen strategi for styring av operasjonell risiko. Operasjonell risiko er potensielle tap banken kan påføres som en konsekvens av svakheter eller feil ved prosesser og systemer, menneskelig svikt, eller eksterne hendelser. Det operative ansvaret for kvalitet i egen drift ligger hos virksomhetslederne. Bankens skal gjennom god intern kontroll redusere operasjonell restrisiko til et akseptabelt nivå. I motsetning til kreditt- og markedsrisiko øker ikke forventet avkastning som følge av økt operasjonell risiko.

4.4.4. Mål, strategi og rammer

Av hensyn til overordnet lønnsomhet og risikostyring skal bankens kredittvirksomhet omfatte både person- og bedriftskunder. I kredittstrategien skal det gjøres en avveining mellom avkastning og -risiko, og basert på denne skal det fastsettes maksimumsramme for andel av totale utlån til bedriftskunder. For å styre misligholdsrisikoen skal porteføljen av både person- og bedriftskunder diversifiseres på ulike (PD) risikoklasser. Kredittstrategien fastsetter rammene. Porteføljen av bedriftskunder skal i tillegg diversifiseres på «bransjene» borettslag, eiendom, bedriftsfinansiering og prosjektf finansiering. Rammene fastsettes i kredittstrategien.

Banken skal ha retningslinjer som omfatter prosedyrer for bevilgning, endring, fornyelse og refinansiering av kreditt, prosedyrer for identifisering og håndtering av problemengasjementer samt prosedyrer for verdireguleringer og nedskrivninger.

For å styre likviditetsrisikoen skal banken ha beredskapsplaner som beskriver konsekvenser av bankspesifikk krise (innskuddsflukt mv.) og systemkrise (svikt i verdipapirmarkedet mv.) samt tiltak for å være i stand til å innfri bankens finansielle forpliktelser.

For å styre operasjonell risiko (risiko for driftsavbrudd mv.) skal IKT-strategien beskrive relevante beredskapsplaner.

I tillegg skal banken ha en kapitalplan for hvordan banken dekker kapitalbehov på kort og lengre sikt.

Bankens sin likviditetsstyring skal til enhver tid være forsvarlig. Likviditetsstrategien skal beskrive mål og strategi for likviditetsstyringen samt likviditetsrisikostyring. Målet for likviditetsstyringen i banken er å finansiere bankens virksomhet ved å balansere forholdet mellom finansieringskostnad og likviditetsrisiko. Vedrørende styring av likviditetsrisiko har banken tre mål; lav fundingkonsentrasjon, tilfredsstillende likviditetsandel samt tilfredsstillende andel stabil finansiering.

Banken skal ha en prosess for å sikre at ansvarlig kapital er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten. Ved vurderingen av risiko skal det tas hensyn til risiko nevnt innledningsvis i dette dokumentet samt systemrisiko og eventuell annen risiko knyttet til de enkelte virksomhetsområdene. Ved fastsettelse av kapitalbehov knyttet til den enkelte risiko, skal banken anvende en totalrisikomodell som bygger på tilsynets rundskriv 12/2016. For å vurdere kapitalbehovet på kort og lang sikt, skal banken anvende en prognosemodell. Modellen skal også vise effekten av endrede forutsetninger, kalt medium stress scenario og hardt stress scenario. I selve ICAAP dokumentet skal det gjøres rede for risiko- og kapitalbehov, samt hvordan banken skal innrette seg dersom stress og endrede forutsetninger gjør seg gjeldende.

Basert på ICAAP, ICAAP løypemeldinger, kvartalsvis risikorapportering mv. skal styret overvåke og styre bankens samlede risiko og jevnlig vurdere om bankens styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivå og omfang av virksomheten. Bankens risikoutvalg oppnevnt av styret skal forberede styrebehandlingen.

Banken reviderer kapitalforvaltningsstrategien årlig. Strategien inneholder beskrivelse av mål, strategi og risikostyring. Hensynet til likviditet skal være førende for forvaltningen av likviditetsporteføljen. Fordi avkastningsporteføljen ikke skal dekke de korte forpliktelsene, er målet noe høyere avkastning enn i likviditetsporteføljen. Det er kredittrisiko i form av løpetid og motpartsrisiko som skal drive avkastningen. Risikostyringen gjøres primært gjennom fastsettelse av minimums- og maksimumsrammer for renterisiko, kredittrisiko (både løpetid og motpartsrisiko), valutarisiko, aksjerisiko mv. Avkastningsresultater, overholdelse av rammer skal periodisk rapporteres til styret.

4.5. Nærmere om ICAAP / ILAAP

4.5.1. Oppsummert

I ICAAP-dokumentet er Fana Sparebank sin soliditet vurdert i forhold til bankens risikoeksponering. I ILAAP-dokumentet er bankens likviditet vurdert i forhold til betalingsforpliktelsene. En sentral del av vurderingene er overholdelse av regulatoriske krav til kapital og likviditet. For å overholde kravene har banken fastsatt styringsmål som inneholder en margin på toppen av kravene.

Ved utgangen av 2018 har banken en tilfredsstillende kapitaldekning. Faktisk ren kjernekapitaldekning utgjorde 16,73 % (15,15 %) som var 2,15 % -poeng over samlet kapitalkrav på 14,58 %. Faktisk kjernekapitaldekning utgjorde 18,28 % som var 2,20 % -poeng over samlet kapitalkrav på 16,08 %. Faktisk ansvarlig kapitaldekning utgjorde 20,62 % som var 2,54 % -poeng over samlet kapitalkrav på 18,08 %. Banken styrer etter styringsmål som ligger 1 % -poeng over kravene, men kan ligge både over og under uten at det representerer et brudd. Margin i forhold til styringsmål for de tre kravene utgjorde 1,15 %, 1,20 % og 1,54 %.

På samme tidspunkt har banken en tilfredsstillende likviditetsandel og langsiktig finansiering. Likviditetsandel, uttrykt som LCR, på 190 % var over både intern ramme og kravet på henholdsvis 110 og 100 %. I tillegg var langsiktig finansiering, uttrykt som NSFR, på 133 % over intern ramme (ennå ikke krav) på 100 %.

Regler for vurdering av risiko knyttet til eierandel i forsikringsforetak gir et pilar 2 kapitalkrav på 0,1 % -poeng i 2018. Reglene fikk virkning etter tilsynets fastsettelse av bankens pilar 2 kapitalkrav. Effekten legges derfor på toppen av tilsynets krav på 2,5 %. Styringsmålene økes tilsvarende. Mål for ren kjernekapitaldekning på 15,6 % fremkommer som krav til pilar 1 på 12,0 %, pilar 2 på 2,5 % fastsatt av Finanstilsynet, pilar 2 på 0,1 % som følge av risiko knyttet til eierandel i Frende Holding AS pluss intern margin på 1,0 %.

I et fremoverskuende perspektiv (hele prognoseperioden) holder selskapet seg over samlede kapitalkrav og styringsmålet til tross for at banken skal vokse til dels kraftig innen personmarkedet. Både kravene og styringsmålene er økt med 0,5 % -poeng fra og med 2019 som følge av økning i motsyklisk kapitalbuffer fra 2,0 til 2,5 %.

Bankens kapitalforvaltningsstrategi og strategi for likviditetsstyring med ramme for LCR over 110 % og NSFR over 100 % vil bidra til tilfredsstillende likviditetsandel og langsiktig finansiering i et fremoverskuende perspektiv. Som nevnt i fjorårets ICAAP har banken i 2018 utviklet stresstester som bygger på LCR, men som endrer på forutsetningene. De kvartalsvise stresstestene har gitt banken en bedre forståelse for likviditetssituasjonen, og blant annet resultert i endringer som bedrer bankens styring av likviditetsrisiko på mellomlang sikt.

Endrede forutsetninger i bankens disfavør for rentenetto, tap og boligprisutvikling som i medium stress scenario, setter bankens soliditet på prøve. En betydelig margin i forhold til styringsmål og krav ved inngangen til prognoseperioden, gjør at marginen i forhold til krav til tross for stress holder seg positiv selv før tiltak. I hardt stress scenario er tiltakene sammensatte, men tilstrekkelige i kombinasjon med en lavere motsyklisk kapitalbuffer for å komme på nivå med styringsmålene.

Uttak av innskudd større enn forutsatt i LCR-beregningen vil gi likviditetsutfordringer. I bankens stresstest beregnes effekten av betydelige innskuddsuttak. Stresstestresultatene har gitt endringer i kapitalforvaltningsstrategien, likviditetsstyringsstrategien og beredskapsplanen. Størrelsen på og styringen av likviditetsporteføljen bidrar til å begrense konsekvensene av innskuddsflukt inntil visse

nivåer. Som beskrevet i beredskapsplanen kan banken iverksette en rekke tiltak for å håndtere likviditetsbortfall.

4.5.2. Totalrisikomodellen

Fana sparebanks modell for å estimere kapitalbehov består av

Pilar I

- Kredittrisiko
- Operasjonell risiko

Pilar II

- Konsentrasjonsrisiko – Enkelt kunde
- Konsentrasjonsrisiko – Bransje
- Avvikende høy utlånsvekst
- Avvikende høy risiko i bedriftsmarkedsporføljen
- Kredittrisiko for ubenyttede kredittrammer med null prosent konverteringsfaktor
- Markedsrisiko (rente-, spread-, aksje-, valuta- og eiendomsrisiko)
- Risiko knyttet til eierandel i forsikringsforetak
- Risiko vedrørende eksponering utenfor geografisk kjerneområde
- Andre risikotyper (pensjonsrisiko)

For Pilar I benytter banken standardmetoden for å beregne kredittrisiko. For operasjonell risiko benyttes basismetoden.

For Pilar II bygger banken på Finanstilsynets Rundskriv 12/2016 med vedlegg. Vedrørende risiko knyttet til eierandel i forsikringsforetak bygger banken på tilsynets nye regler.

Operasjonell risiko beregnes altså etter basismetoden. Beregningsgrunnlaget etter denne metoden er 15 % av gjennomsnittlig inntekt de siste 3 årene multiplisert med 12,5.

Basert på beskrivelse av bankens rammeverk for risikostyring og internkontroll samt oppfølging av risikostyring og internkontroll, kvartalsvis risikorapportering, avviksrapportering mv. er banken av den oppfatning at kapital som følge av operasjonell risiko etter pilar 1 er tilstrekkelig. Således beregnes det ikke kapital knyttet til operasjonell risiko etter pilar II.

Modellen beregner kapitalkrav for risiko knyttet til enkeltkundekonsentrasjon basert på Herfindal-Hirschman-indeksen (HHI) og metoden presentert i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 2, kapittel 2.1. Dess høyere andel de store engasjementene utgjør av bankens bedriftsmarkedsporfølje, dess høyere vil konsentrasjonsrisiko for store engasjementer være.

Modellen beregner kapitalkrav for risiko knyttet til konsentrasjon av enkelt næringer basert på metoden presentert i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 2, kapittel 2.2.

Modellen beregner kapitalkrav for risiko knyttet til avvikende høy utlånsvekst etter metoden presentert i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 2, kapittel 3.1, dersom utlånsveksten overstiger 8 % i løpet av siste 2-års periode.

Modellen beregner kapitalkrav for risiko knyttet til avvikende høy risiko / dårlig porteføljekvalitet etter metoden presentert i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 2, kapittel 3.2, dersom gjennomsnittlig risikovekt overstiger risikovekten til "Norgesporteføljen" som er fastsatt til 60 %.

Modellen beregner kapitalkrav for risiko knyttet til poster utenom balansen der det er anvendt 0 % konverteringsfaktor (KF) etter metoden presentert i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 2, kapittel 3.3.

Modellen beregner pilar II kapitalkrav for renterisiko i bankporteføljen etter metoden presentert i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 3, kapittel 4.4, mao for risiko for tap som følge av et 2 prosentpoeng skift i det generelle rentenivået i ugunstig retning for banken. Beregningen tar utgangspunkt i maksimal utnyttelse av rammer.

Modellen beregner pilar II kapitalkrav for spreadrisiko etter metoden presentert i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 3, kapittel 4.5, mao for risiko for reduksjon i markedsverdien av rentebærende verdipapir som følge av økte kredittpremier. Beregningen tar utgangspunkt i faktisk posisjon på et gitt tidspunkt. Dette innebærer en endring fra tidligere, der man i utgangspunktet skulle beregne kapitalbehov ut fra maksimal utnyttelse av ramme. Det beregnes ikke fratrukk for pilar 1-kapital ved denne metodikken, da det legges til grunn at pilar 1-kravet dekker kredittrisiko som ikke er spreadrisiko (dvs. misligholds-/konkursrisiko).

Modellen beregner pilar II kapitalkrav for aksjerisiko i henhold til metoden beskrevet i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 3. 45 % fall i aksjepriser legges til grunn for beregningen av kapitalkrav. Deretter vurderes eksponeringenes konsentrasjon og markedslikviditet kvalitativt til lav, moderat eller betydelig risiko, som medfører et tillegg på standard stressfaktor. Som et utgangspunkt vil porteføljer som anses å ha en "normalt god" risikoprofil, gis lav risikovurdering. Markedsverdi av faktiske beholdninger i aksjer og egenkapitalinstrumenter på vurderingstidspunktet skal brukes som grunnlag for beregningen. Posisjoner i datterforetak (konsoliderte eierposisjoner), tilknyttede foretak og strategiske eierposisjoner knyttet opp mot det å drive bankvirksomhet, holdes utenom grunnlaget for beregningen. Pilar 1-krav for aksjer trekkes fra tapspotensialet som beregnes.

Modellen beregner pilar II kapitalkrav for valutarisiko i henhold til metoden beskrevet i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 3. Som utgangspunkt antar man 25 % ugunstig utvikling i alle valutaer. I tillegg skal man vurdere om det er nødvendig med tillegg for manglende risikospredning og likviditet. Eventuell kapital holdt av under pilar 1 trekkes fra kapitalbehovet. I tillegg trekkes det fra 2 % av ansvarlig kapital, ettersom dette er en terskelverdi for at det skal holdes kapital for valutarisiko etter Kapitalkravsforskriften § 38-2.

Modellen beregner pilar II kapitalkrav for eiendomsrisiko i henhold til metoden beskrevet i Finanstilsynets rundskriv 12/2016, vedlegg 3.

Modellen beregner pilar II kapitalkrav knyttet til risiko for økning i foretakets netto pensjonsforpliktelser. Rundskriv 12/2016 angir ikke en bestemt metodikk for hvordan dette skal beregnes. Banken har anvendt sensitivitetstest for å anslå effekten av endrede forutsetninger.

Modellen beregner pilar II kapitalkrav for risiko knyttet til eierandel i forsikringsforetak etter Finanstilsynets regler.

Øvrige risiki

Regulatorisk risiko er risikoen for endringer i rammeverk som kan påvirke bankens kapitalkrav.

Modellrisiko er risikoen for at svakheter i bankens modeller fører til dårlige beslutninger eller feilaktig verdivurdering. Banken benytter imidlertid ikke IRB-modeller til beregning av kapitalbehov. Når det gjelder saksbehandlingssystemet for kredittøkninger, er systemet grundig kvalitetssikret og brukes av flertallet av norske banker. Bankens prisingsmodeller er dessuten intuitive og enkle i bruk. Banken har dessuten ført fradrag i ren kjernekapital knyttet til forsvarlig verdifastsettelse (prudent valuation). Banken ser ikke behov for å øke kapitalen ytterligere som følge av modellrisiko.

Systemrisiko kan banken være utsatt som følge av kraftig gjeldsoppbygning i norske husholdninger de siste årene. Innstramninger i husholdningssektoren kan skape negative ringvirkninger på foretakssektoren og resten av økonomien, noe som kan føre til tap for banken. Banken har imidlertid satt av kapital for kredittrisiko, herunder kapital for å dekke konsentrasjonsrisiko. Systemrisiko blir dessuten hensyntatt gjennom systemrisikobufferen på 3 % som banken er pålagt å holde av kapital for. Banken ser ikke behov for å øke kapitalen ytterligere som følge av systemrisiko.

Risiko for uforsvarlig gjeldsoppbygning. I henhold til regelverket skal en bank vurdere risiko tilknyttet uforsvarlig gjeldsoppbygning. Denne skal vurderes med utgangspunkt i nivå og endring i uvektet kjernekapitalandel. Uvektet kjernekapitalandel skal utgjøre kjernekapitalens andel av et ikke risikovektet eksponeringsmål som skal omfatte eiendelsposter og poster utenom balansen. Fra

30.6.2017 utgjør minstekravet 3,0 %. På toppen av minstekravet kommer det et bufferkrav på 2,0 %. Ved utgangen av 2018 er nivået i banken i størrelsesorden 9,3 %, og forventes å ligge på tilsvarende nivå i årene som kommer. Ved utgangen av 2017 var uvektet kjernekapitalandel 8,5 %. Banken ser ikke behov for å øke kapitalen ytterligere som følge av risiko for uforsvarlig gjeldsoppbygning.

Eierrisiko er risikoen for at banken må oppkapitalisere i noen av eierposisjoner i løpet av de neste 12 månedene. Vurderingen baseres på en kvalitativ gjennomgang av eierposisjoner i hvert enkelt datterselskap, tilknyttede selskap og øvrige strategiske selskaper. Av vesentlige datterselskaper eier banken Fana Sparebank Eiendom AS og Fana Sparebank Boligkreditt AS.

Fana Sparebank Eiendom AS er tilfredsstillende kapitalisert og lønnsom. Med dagens vekstplaner ser ikke ledelsen i banken for seg at selskapet trenger ny kapital i løpet av de neste 12 månedene.

Fana Sparebank Boligkreditt AS er tilfredsstillende kapitalisert med en prognostisert ansvarlig kapitaldekning over styringsmål og krav ved utgangen av 2019. I hele prognoseperioden har selskapet tilfredsstillende margin i forhold til styringsmålet.

Av vesentlige strategiske selskaper eier banken ved utgangen av 2018 Brage Finans AS og Norne Eierselskap AS. Selskapenes vekst og avkastning er hensyntatt i bankens ICAAP prognoser, og tatt høyde for i kapitalsammenheng.

Restrisiko defineres som risikoen for at risikoreduserende tiltak er mindre effektive enn forutsatt. Banken benytter imidlertid ikke avanserte metoder for risikoreduserende tiltak knyttet til kredittrisiko, slik som f.eks. kredittbytteavtaler, nettingavtaler mv. Bruken av sikkerhetsstillelse og garantier fungerer effektivt og etter hensikten. Sikkerhetsstillelse og garantier følger fastsatte rammer i bankens kredittrutiner, og avtalene er juridisk håndterbare. I tillegg har banken enkle, men effektive risikorammer for kapitalforvaltningsvirksomheten og likviditetsstyringsvirksomheten. Overholdelse av rammene følges opp periodisk. Banken ser ikke behov for å øke kapitalen som følge av restrisiko.

Risiko ved overføring av lån til boligkreditselskapet. Fana Sparebank Boligkreditt AS er den viktigste kilden til ekstern finansiering for banken med hensyn til finansieringstilgang, pris og kilde- diversifisering. Normalt vil tilgang på kapital være lettest tilgjengelig gjennom dette selskapet. Ved overføring av lån til boligkreditselskapet får obligasjonseierne fortrinnsrett i sikringsmassen og bankens beste eiendeler blir således bundet opp i boligkreditselskapet. Ved høy overføringsgrad blir morbanken sittende igjen med eiendelene med høyest risiko. I en krisesituasjon vil morbanken dermed ha begrenset mulighet til å sikre seg rimelig markedsfinansiering, noe som kan skape finansieringsproblemer for morbanken. Av totale PM utlån har banken ved utgangen av 2018 overført 47 % til boligkreditselskapet. Dette er godt innenfor styrevedtatt ramme på 60 %. Selv om store deler av PM netto lånevekst i 2019 overføres til boligkreditselskapet, vil samlede overføringer være innenfor rammen. Bankens faktiske overføringsgrad synes å være på nivå med sammenlignbare banker. Banken ser ikke behov for å øke kapitalen ytterligere som følge av risiko ved overføring av lån til boligkreditselskapet.

4.6. Nærmere om ILAAP

4.6.1. Mål for likviditetsstyringen

Målet for likviditetsstyringen i Fana Sparebank er å finansiere bankens virksomhet ved å balansere forholdet mellom finansieringskostnad og likviditetsrisiko. Likviditetsrisiko er definert som sannsynligheten for at banken ikke har tilgang til nødvendig finansiering til en fornuftig pris.

4.6.2. Strategi for likviditetsstyring

En forutsetning for finansieringsvirksomheten er at Fana Sparebank fremstår lønnsom, solid, likvid og har en fornuftig finansieringsstruktur. For å nå målet om finansiering av virksomheten skal banken tilstrebe en diversifisering av finansieringskildene. Banken skal være en aktiv låntaker, og finansieringsvirksomheten skal ha et langsiktig preg. De viktigste finansieringskildene er

- Innskudd
- Egenkapital (ren kjernekapital, kjernekapital og tilleggskapital)
- Innlån fra markedet (utstedelse av sertifikat- og obligasjonslån)

- Innlån gjennom Fana Sparebank Boligkreditt (utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett)
- Innlån fra institusjonelle investorer og fondsforvaltere
- Trekkfasiliteter

For å dekke gapet mellom bankens finansieringsbehov og finanseringen som innskudd og egenkapital representerer, skal banken utstede sertifikater, senior obligasjonslån og obligasjoner med fortrinnsrett. I vurderingen av hvordan de ulike verdipapirene skal settes sammen (passivaallokering), skal pris, graden av pantsettelse av bankens eiendeler, finansieringsstruktur, forfallstruktur, låneomfang mv. tas hensyn til. Grunnet pris og tilgjengelighet skal obligasjoner med fortrinnsrett være bankens hovedinstrument for langsiktig markedsfinansiering. I takt med at andelen av porteføljen av obligasjoner med fortrinnsrett øker, skal de andre vurderingskriteriene tillegges økt vekt.

Finansieringskostnaden knyttet til den enkelte passivaklasse bestemmes av bankens rating, løpetid og størrelsen på enkeltlån. Banken har topprating Aaa for obligasjoner med fortrinnsrett og investment grade rating A3 for morbanken. Banken skal tilstrebe og opprettholde/forbedre kredittratingen, og derfor løpende fokusere på forhold av betydning for bankens kredittrating.

For å sikre stabil finansiering av utlånsvirksomheten og motvirke risiko knyttet til inndekning av fremtidig innlansbehov, skal gjennomsnittlig løpetid på innlånene i kombinasjon med størrelsen på enkeltlån settes til nivåer som reduseres refinansieringsrisikoen til et forsvarlig nivå.

4.6.3. Styring av likviditetsrisiko

Målet for likviditetsstyringen i banken er å finansiere bankens virksomhet ved å balansere forholdet mellom finansieringskostnad og likviditetsrisiko. Vedrørende styring av likviditetsrisiko har banken tre mål

1. Lav fundingkonsentrasjon; banken skal ha tilstrekkelig antall passivaklasser
2. Tilfredsstillende likviditetsandel; banken skal ha tilstrekkelige likvide eiendeler til å dekke forpliktelsene ved forfall i tråd med LCR-intensjonene
3. Tilfredsstillende andel stabil finansiering; banken skal ha stabil finansiering av virksomheten og motvirke risiko knyttet til inndekning av fremtidig innlansbehov i tråd med NSFR-intensjonene.

4.7. Bankens kombinerte kapitalbufferkrav samt kapital til å dekke bufferkrav

Overholdelse av kapitalkrav i normal scenario i perioden 2019 til 2023 samt ved utgangen av 2018 fremgår av tabellene under (MNOK).

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Pilar 1 kapitaldekning						
<i>Risikovektet beregningsgrunnlag</i>						
Kreditrisiko	11.958	12.868	13.635	14.451	15.320	16.245
CVA - risiko	3	3	3	3	3	3
Operasjonell risiko	803	893	937	972	1.003	1.047
<i>Risikovektet beregningsgrunnlag før konsolidering</i>	12.764	13.763	14.574	15.426	16.326	17.295
Endring i risikovektet beregningsgrunnlag - Pilar 1		7,83 %	5,89 %	5,84 %	5,84 %	5,93 %
Eliminering/konsolidering	750	471	542	598	658	725
<i>Risikovektet beregningsgrunnlag etter konsolidering</i>	13.513	14.234	15.116	16.023	16.985	18.019
<i>Regulatorisk krav til ansvarlig kapital</i>						
Minstekrav til kapital	1.021	1.101	1.166	1.234	1.306	1.384
Bevaringsbuffer	319	344	364	386	408	432
Systemrisikobuffer	383	413	437	463	490	519
Motsyklisk kapitalbuffer	255	344	364	386	408	432
<i>Sum krav til ansvarlig kapital</i>	1.978	2.202	2.332	2.468	2.612	2.767
<i>Faktiske kapitaldekningsnivåer før og etter konsolidering</i>						
Ren kjemekapitaldekning før konsolidering	17,45 %	18,10 %	18,44 %	18,70 %	18,99 %	19,29 %
Ren kjemekapitaldekning etter konsolidering	16,73 %	17,55 %	17,86 %	18,13 %	18,42 %	18,72 %
Kjemekapitaldekning før konsolidering	18,97 %	18,85 %	19,15 %	19,37 %	19,62 %	19,89 %
Kjemekapitaldekning etter konsolidering	18,28 %	18,31 %	18,58 %	18,81 %	19,07 %	19,34 %
Ansvarlig kapitaldekning før konsolidering	21,27 %	21,06 %	21,26 %	21,36 %	21,50 %	21,66 %
Ansvarlig kapitaldekning etter konsolidering	20,62 %	20,52 %	20,69 %	20,80 %	20,95 %	21,12 %
Ren kjemekapital før konsolidering	2.227	2.444	2.621	2.814	3.026	3.257
Eliminering/konsolidering	34	8	14	21	30	39
Ren kjemekapital etter konsolidering	2.261	2.452	2.635	2.836	3.056	3.296
Kjemekapital før konsolidering	2.421	2.544	2.721	2.915	3.126	3.358
Eliminering/konsolidering	50	13	20	28	37	47
Kjemekapital etter konsolidering	2.471	2.558	2.741	2.943	3.164	3.405
Ansvarlig kapital før konsolidering	2.715	2.844	3.020	3.214	3.426	3.657
Eliminering/konsolidering	72	23	31	40	50	61
Ansvarlig kapital etter konsolidering	2.787	2.867	3.051	3.254	3.476	3.718
<i>Regulatorisk kapitalkrav</i>						
Ren kjemekapitaldekning	12,00 %	12,50 %	12,50 %	12,50 %	12,50 %	12,50 %
Kjemekapitaldekning	13,50 %	14,00 %	14,00 %	14,00 %	14,00 %	14,00 %
Ansvarlig kapitaldekning	15,50 %	16,00 %	16,00 %	16,00 %	16,00 %	16,00 %
Minstekrav til ren kjemekapital	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %
Annen godkjent kjemekapital	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %
Annen godkjent tilleggskapital	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %
Bevaringsbuffer (ren kjemekapital)	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %
Systemrisikobuffer (ren kjemekapital)	3,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %
Motsyklisk kapitalbuffer (ren kjemekapital)	2,00 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %
<i>Margin i forhold til pilar 1 kapitalkrav</i>						
Ren kjemekapitaldekning	5,45 %	5,60 %	5,94 %	6,20 %	6,49 %	6,79 %
Kjemekapitaldekning	5,47 %	4,85 %	5,15 %	5,37 %	5,62 %	5,89 %
Ansvarlig kapitaldekning	5,77 %	5,06 %	5,26 %	5,36 %	5,50 %	5,66 %
<i>Egenkapital</i>						
Leverage ratio	9,33 %					
Krav til uvektet kjemekapitaldekning		5,00 %				
Awik						
Pilar 2 kapitaldekning (ren kjemekapital)						
<i>Sum krav til ren kjemekapital - Pilar 1</i>	1.532	1.720	1.822	1.928	2.041	2.162
<i>Sum krav til ansvarlig kapital - Pilar 1</i>	1.978	2.202	2.332	2.468	2.612	2.767
<i>Kapitalbehov - Pilar 2</i>						
Konsentrasjonsrisiko bransje	95	100	105	110	116	122
Konsentrasjonsrisiko enkeltkunder	85	90	94	99	104	109
Awikende høy utlånsvekst	18	9	6	-	-	-
Renterisiko	30	32	33	35	36	38
Spreadrisiko	42	44	46	48	51	53
Aksjerisiko	8	9	9	10	10	11
Risiko knyttet til eierandel i forsikringsforetak	10	10	10	11	11	11
Justering (Finanstilsynet - bankens beregning)	41	61	26	36	42	47
<i>Sum kapitalbehov - Pilar 2</i>	329	354	329	349	369	391
<i>Sum kapitalbehov - Pilar 2 i %</i>	2,58 %	2,58 %	2,26 %	2,26 %	2,26 %	2,26 %
<i>Sum kapitalbehov - Pilar 1 & 2</i>	1.861	2.075	2.151	2.277	2.410	2.553
<i>Forventet nivå på ren kjemekapital</i>	2.227	2.492	2.688	2.885	3.101	3.337
Margin ren kjemekapital i forhold til pilar 1 & 2 kapitalkrav	366	417	537	608	691	784
Margin ren kjemekapital i forhold til pilar 1 & 2 kapitalkrav i %	2,87 %	3,03 %	3,68 %	3,94 %	4,23 %	4,53 %

4.8. Opplysninger om arter av risiko

4.8.1. Generelt om kredittrisiko

Opplysninger om kreditt- og forringelsesrisiko

Definisjoner av mislighold og verdifall som benyttes for regnskapsformål samt beskrivelse av metode for å fastsette verdiendringer og nedskrivninger

Mislighold;	Misligholdte engasjementer representerer samlet engasjement til kunder hvor betalingsbetingelsene ikke er overholdt, med mindre forholdet ventes å være forbigående. Engasjementer klassifiseres som misligholdt senest 30 dager etter betalingsforfall.
Tapsutsatte engasjementer;	Tapsutsatte engasjementer er samlet utlån og garantier mot kunder med engasjement som ikke er klassifisert som misligholdte, men det etter en vurdering av verdien av sikkerheter og kundens betjeningsevne er sannsynlighetsovervekt for tap.
Individuelle nedskrivninger;	Dersom objektive bevis for verdifall kan identifiseres estimeres nedskrivningen som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimert fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med lånets opprinnelige internrente beregnet etter effektiv rente metode.
Nedskrivninger;	<p>Banken har utarbeidet en rutine for månedlig beregning av tap som blant annet bygger på data fra bankens datavarehus som har historikk over konto- og kundedata for hele kredittporteføljen. I tråd med IFRS 9 grupperer banken sine utlån i tre steg basert på misligholds-sannsynlighet på innregningstidspunktet sammenlignet med misligholdssannsynligheten på rapporteringstidspunktet.</p> <p>Gruppering av engasjement påvirkes også av mislighold over 30 dager og betalingslettelse. Tildeling til steg 1, 2 eller 3 gjøres for det enkelte lån. Basert på inndeling av engasjement i de tre stegene samt anvendelse av fremadskuende misligholdssannsynligheter, sikkerhetsverdier og eksponering, beregnes forventet tap i nedskrivningsmodellen.</p> <p>Tap det enkelte år beregnes ved å multiplisere misligholdssannsynlighet, tap gitt mislighold og eksponering i tre ulike scenarier. Tapene diskonteres tilbake til rapporteringstidspunktet og summeres. Endelig beregnes en vektet sum av beregningen fra det enkelte scenario. Sikkerhetsdekning, tilfriskningssannsynlighet og gjenvinning usikret del er de viktigste elementene i beregning av tap gitt mislighold. Eksponering er basert på avtalt nedbetalingsplan og observerte nivåer på faktisk nedbetalinger og innfrielser.</p> <p>Bankens datavarehus inneholder historikk for observert mislighold og tap. Historikken vil danne grunnlag for å lage gode estimater på fremtidige verdier for misligholdssannsynlighet og tap gitt mislighold. I en overgangsperiode vil enkelte parameter estimeres basert på skjønn.</p> <p>Vekting av og fremtidige verdier for misligholdssannsynlighet og tap gitt mislighold i det enkelte scenario påvirkes av bankens vurdering av makroøkonomiske størrelser som for eksempel prognostisert arbeidsledighet, vekst i brutto nasjonalprodukt, renter, boligpriser mv.</p>

Engasjementsbeløp (brutto utlån, garantier og ubenyttet trekkfasilitet), misligholdte engasjement, tapsutsatte engasjement og individuelle nedskrivninger oppdelt i engasjementstyper.

MORBANK

Næringssektor	Brutto utlån 1)		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Nedskrivninger	
	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017
Primærnæringer, jordbruk,skogbruk m.m.	4,9	5,5	0,2	0,2	0,7	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Industri & Bergverk	148,7	60,5	2,5	1,3	8,7	10,5	8,1	6,6	8,5	7,8
Kraft,vannforsyning, bygg og anlegg	325,1	238,1	62,1	31,0	87,1	76,0	2,6	3,5	3,3	2,3
Varehandel, Hotell og Restaurantvirks.	89,9	95,9	12,3	15,3	21,7	21,4	0,6	1,3	1,5	1,3
Transport	25,1	25,5	10,9	10,4	5,3	7,1	0,0	0,0	0,3	0,0
Omsetning og drift av fast eiendom	3.856,4	3.829,2	47,3	39,4	79,1	54,7	10,7	7,7	38,5	7,3
Utvikling byggeprosjekter	464,3	441,0	20,8	7,3	81,9	37,2	10,1	2,8	5,9	1,6
Tjenesteytende næringer ellers	483,7	614,9	3,2	3,3	61,2	39,1	1,2	22,0	8,2	4,8
Lønnstager m.m.	8.691,6	8.164,0	1,3	0,9	534,3	566,1	71,8	46,1	13,1	1,9
Sum utlån kunder 31.12	14.089,6	13.474,6	160,6	109,2	880,0	813,1	105,1	90,0	80,3	27,0
Utlån kredittinstitusjoner	947,7	867,2	0,0	0,0	294,9	313,3	0,0	0,0	0,0	0,0

KONSERN

Næringssektor	Brutto utlån*		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Nedskrivninger	
	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017
Primærnæringer, jordbruk,skogbruk m.m.	10,0	10,7	0,2	0,2	0,7	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Industri & Bergverk	156,7	73,1	2,5	1,3	9,4	11,4	8,1	6,6	8,5	7,8
Kraft,vannforsyning, bygg og anlegg	358,1	267,8	62,1	31,0	90,3	78,8	2,6	3,5	3,3	2,3
Varehandel, Hotell og Restaurantvirks.	101,2	111,9	12,3	15,3	23,0	23,4	0,6	1,3	1,5	1,3
Transport	52,6	55,2	10,9	10,4	9,8	12,0	0,0	0,0	0,4	0,0
Omsetning og drift av fast eiendom	3.913,4	3.892,6	47,3	39,4	76,3	49,3	10,7	7,7	38,7	7,3
Utvikling byggeprosjekter	465,1	441,0	20,8	7,3	81,9	37,2	10,1	2,8	5,9	1,6
Tjenesteytende næringer ellers	552,1	691,6	3,2	3,3	70,9	47,8	1,2	22,0	8,3	4,8
Lønnstager m.m.	16.509,3	15.174,2	1,3	0,9	1.235,9	1.203,3	84,8	51,2	21,0	1,9
Sum utlån kunder 31.12	22.118,7	20.718,1	160,6	109,2	1.598,2	1.464,2	118,1	95,0	87,6	27,0
Utlån kredittinstitusjoner	342,8	380,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

	MORBANK		KONSERN	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Brutto misligholdte engasjement 31-90 dager	42,0	52,6	53,0	57,1
Brutto misligholdte engasjement over 90 dager	63,1	37,3	65,1	38,0
Sum brutto misligholdte engasjement	105,1	90,0	118,1	95,0
Nedskrivninger på misligholdte engasjement	16,3	15,4	16,3	15,4
Netto misligholdte engasjement	88,7	74,6	101,8	79,6
Brutto øvrige tapsutsatte utlån	191,5	79,6	191,5	79,6
Nedskrivninger på øvrige tapsutsatte lån	25,3	11,7	25,3	11,7
Netto øvrige tapsutsatte lån	166,2	67,9	166,2	67,9

Utlån og garantier fordelt på signifikante geografiske områder og type motparter og gjenstående løpetid.

Restløpetid pr 31.12.18
Forfallsanalyse

MORBANK	Sum	inntil		3 mnd.- 1 år	1 - 5 år	over 5 år	uten restløpetid
		1 mnd.	1-3 mnd.				
Eiendeler							
Kontanter og fordringer på sentralbanker	73,4	73,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utlån til kredittinstitusjoner	947,7	365,3	0,0	30,0	552,3	0,0	0,0
Utlån til kunder	14.012,1	127,5	251,2	603,9	1.271,1	10.478,8	1.279,6
Rentebærende verdipapirer	2.139,2	1,0	70,1	223,3	1.762,9	81,8	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	0,6	0,0	0,0	0,0	0,4	0,1	0,0
Sum kontantstrømmer	17.172,8	567,2	321,3	857,3	3.586,7	10.560,7	1.279,6
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	67,2	67,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Innskudd/gjeld til kunder	11.039,0	9.527,7	1.042,9	468,3	0,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	10,8	0,0	2,8	8,0	0,0	0,0	0,0
Obligasjon-/sertifikat gjeld	4.270,0	0,0	0,0	970,0	3.300,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	29,3	8,8	7,3	13,2	0,0	0,0	0,0
Ansvarlig lånekapital	300,0	0,0	0,0	0,0	300,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	2,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	76,1	2,7	66,5	6,9	0,0	0,0	0,0
Sum kontantstrømmer	15.794,3	9.606,4	1.121,5	1.466,4	3.600,0	0,0	0,0

Restløpetid pr 31.12.18
Forfallsanalyse

KONSERN	Sum	inntil		3 mnd.-1		over 5 år	uten restløpe- tid
		1 mnd.	1-3 mnd.	år	1 - 5 år		
Eiendeler							
Kontanter og fordringer på sentralbanker	73,4	73,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utlån til kredittinstitusjoner	342,8	260,4	0,0	30,0	52,3	0,0	0,0
Utlån til kunder	22.033,9	127,7	251,8	605,9	1.320,2	16.781,2	2.947,1
Rentebærende verdipapirer	2.229,5	1,0	70,1	258,2	1.818,3	81,8	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	0,6	0,0	0,0	0,0	0,4	0,1	0,0
Sum kontantstrømmer	24.680,1	462,5	321,9	894,2	3.191,3	16.863,2	2.947,1
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	12,4	12,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Innskudd/gjeld til kunder	11.037,2	9.526,0	1.042,9	468,3	0,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	10,8	0,0	2,8	8,0	0,0	0,0	0,0
Obligasjon-/sertifikat gjeld	11.170,0	0,0	0,0	1.520,0	8.450,0	1.200,0	0,0
Renteutbetalinger	60,3	8,8	38,3	13,2	0,0	0,0	0,0
Ansvarlig lånekapital	300,0	0,0	0,0	0,0	300,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	2,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	76,1	2,7	66,5	6,9	0,0	0,0	0,0
Sum kontantstrømmer	22.668,8	9.549,9	1.152,5	2.016,4	8.750,0	1.200,0	0,0

Angivelse av avstemning av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall samt verdiendringer og gjenvinning på tidligere nedskrevne engasjementer som registreres direkte i resultatregnskapet.

Tap utlån og garantier	MORBANK		KONSERN	
	2018	2017	2018	2017
Periodens endring i individuelle nedskrivninger		-2,8		-2,8
Periodens endring i gruppe nedskrivninger IAS 39		4,3		5,3
Endring nedskrivninger steg 1	0,2		-0,1	
Endring nedskrivninger steg 2	-0,3		1,7	
Endring nedskrivninger steg 3	20,3		20,3	
Amortiseringseffekter	1,5	0,0	1,5	0,0
Konstaterte tap med tidligere nedskrivninger	1,3	9,5	1,3	9,5
Konstaterte tap uten tidligere nedskrivninger	0,6	0,7	0,6	0,7
Sum brutto tap	23,5	11,7	25,3	12,7
Inngått på tidligere konstaterte tap	-0,8	-4,9	-0,8	-4,9
Sum tap på utlån og garantier	22,7	6,8	24,5	7,8

Endring i tapsavsetninger 2018	Forventet tap steg 1	Forventet tap steg 2	Forventet tap steg 3	Total tapsavsetning
Totale nedskrivninger pr 31.12.17 ihht IAS 39				67,1
Effekt av overgang til IFRS 9				-1,4
Nedskrivninger 01.01.2018 ihht IFRS 9	5,6	31,8	28,3	65,7
Migrert fra steg 1	-1,2	1,1	0,1	0,0
Migrert fra steg 2	4,2	-7,4	3,2	0,0
Migrert fra steg 3	0,7	0,1	-0,8	0,0
Øvrige endring på engasjement	-4,5	10,4	12,6	18,5
Nye tap	2,2	6,8	7,1	16,0
Fraregnede tap	-1,5	-9,3	-1,8	-12,6
Nedskrivninger 31.12.2018	5,5	33,5	48,7	87,6

4.8.2. Kredittrisiko – standardmetoden

Fana Sparebank legger til grunn offisiell rating fra S&P, Moody's og Fitch for aktuelle engasjementskategorier. Overføring og tildeling av ratingvurderinger skjer i henhold til regler som følger av kapitalkravsforskriften §§ 7-3 til 7-5.

4.8.3. Sikkerheter - kredittrisiko

Maksimal kredittrisiko er representert ved balanseført verdi av de finansielle eiendelene inkludert derivater i balansen. Konsernet har i tillegg kredittrisiko knyttet til utenombalanseposter som beskrevet i note 38 (garantier, trekkfasiliteter m.m.)

Tabellen viser maksimal brutto eksponering før eventuelle pantstillelser og tillatte motregninger.

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Fordringer mot sentralbanker	65,7	65,3	65,7	65,3
Utlån til kredittinstitusjoner	947,7	867,2	342,8	380,6
Utlån til kunder	14.012,1	13.449,9	22.033,9	20.693,5
Finansielle derivater	0,6	10,4	0,6	10,4
Rentebærende verdipapir	2.139,2	2.267,3	2.229,5	2.357,5
Sum maksimal eksponering for kredittrisiko i balansen	17.165,3	16.660,1	24.672,5	23.507,3
Udisponerte ordinære rammekreditter	1.174,9	1.126,4	1.598,2	1.464,2
Lånetilsagn	265,3	737,8	265,3	737,8
Garantier	160,6	109,2	160,6	109,2
Sum maksimal eksponering utenfor balansen	1.600,8	1.973,4	2.024,1	2.311,2
Sum maksimal eksponering for kredittrisiko	18.766,1	18.633,5	26.696,6	25.818,5

Risikoreduserende ordninger:

Lån og kreditter gis som hovedregel kun mot betryggende sikkerhet, både på PM og BM. Som sikkerhet skilles det mellom tre hovedtyper pant:

- Pant i fast eiendom (Pantelovens kap. 2)
- Pant i løsøre (Pantelovens kap. 3)
- Andre sikkerheter (Pantelovens kap. 4)

På PM er hovedregelen at lån med pant i fast eiendom ikke skal overstige en belåningsgrad på 85 % av forsvarlig verdigrunnlag (markeds-/omsetningsverdi), som er i tråd med finanstilsynets forskrift om krav til nye lån med pant i bolig. For andre typer sikkerheter kan belåningsgraden variere. Det stilles krav til løpende vurdering av sikkerhetenes realisasjonsverdi.

På BM gis det som hovedregel lån og kreditter med pant i fast eiendom på inntil 80 % av forsvarlig verdigrunnlag. For andre typer sikkerheter vil belåningsgraden variere. Det stilles uansett krav til løpende og forsvarlige vurderinger av sikkerhetenes realisasjonsverdi.

Finansforetaksloven kapittel 11 del II og tilhørende forskrift regulerer i detalj hvilke lån som kan overføres til Fana Sparebank Boligkreditt AS. Dette er lån som benyttes som sikkerhetsmasse for utstedte obligasjoner med fortrinnsrett. Regelverket er strengere enn ved vanlig långivning til bolig, og loven krever også en uavhengig gransker oppnevnt av Finanstilsynet og uavhengig verdigrunding av hvert enkelt pant.

Sikkerheter:

Majoriteten av personmarkedsporteføljen er sikret med pant i bolig, og tabellen under viser fordelingen av utlån med pant i bolig, over og under 80 % av forsvarlig verdigrunnlag. Forsvarlig verdigrunnlag på panteobjektet er definert som antatt markeds-/omsetningsverdi.

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Lån med sikkerhet i bolig < 80% av forsvarlig verdigrunnlag	9.295,7	8.965,2	17.188,7	16.198,8
Lån med sikkerhet i bolig > 80% av forsvarlig verdigrunnlag	1.147,6	480,9	1.285,1	493,5
Øvrige utlån	3.646,3	4.028,6	3.644,9	4.026,0
Sum utlån	14.089,6	13.474,7	22.118,7	20.718,2

Tall 2017 er før verdiendring på lån til virkelig verdi, påløpte renter og amortiseringer

Sikkerheter innenfor næringslivsengasjementer er mer kompleks enn for personmarkedet, og det hefter noe mer usikkerhet ved estimatene på porteføljenivå, men det inngår i bankens rutiner å hyppig vurdere verdien av sikkerhetsmassen.

Under er en tabell som viser tildelte verdier på sikkerhetsmassen som er pantsatt for lån og kreditter. Realisasjonsverdiene begrenses oppad til panteobligasjonens pålydende og hensyntar obligasjonens prioriterte rekkefølge. Tallene er på konsernivå og gir primært en oversikt over fordeling av pantesikkerhetene mellom ulike sikkerhets typer.

	Konsern	
	31.12.18	31.12.17
Sikkerhet i eiendom	23.057	21.383
Øvrig sikkerhet	282	152
Sum	23.340	21.535

4.8.4. Motpartsrisiko for derivater mv.

Finansielle derivater er avtaler som inngås for å sikre finansielle verdier i form av rentevilkår og verdi av egenkapitalinstrumenter for bestemte perioder. Det finnes flere typer finansielle derivater, men Fana Sparebank har kun benyttet rentebytteavtaler (swapper) for å sikre banken mot svingninger mellom korte og lange renter i rentemarkedet. Dette er avtaler som gjøres med andre finansinstitusjoner, der vi bytter kontantstrømmer for et avtalt beløp over en avtalt periode.

Finansielle derivatet mor og konsern

	31.12.18			31.12.17		
	Nominelle verdier totalt	Positiv markeds-verdi ¹⁾	Negativ markeds-verdi ¹⁾	Nominelle verdier totalt	Positiv markeds-verdi ¹⁾	Negativ markeds-verdi ¹⁾
Renterelaterte kontrakter knyttet til utlån						
Renteswapper	797,4	0,2	8,9	392,5		11,5
Renterelaterte kontrakter knyttet til verdipapir						
Renteswapper	200,0	0,2	13,2	200,0		18,7
Renterelaterte kontrakter knyttet til funding						
Renteswapper	600,0	0,2	1,7	500,0	10,1	
Derivat			2,2		0,3	
Sum finansielle derivater	1.597,4	0,6	26,0	1.092,5	10,4	30,3

¹⁾ Periodiserte renter på finansielle derivater inngår i verdiene.

Konsernets motregningsadgang følger alminnelige regler i norsk lov. Mot finansielle institusjoner er det inngått standardiserte ISDA-avtaler som gir partene motregningsrett ved eventuell mislighold. Det er i tillegg inngått tilleggsavtaler om sikkerhetsstillelse (CSA).

Konsernet har ingen poster som er nettoført i balansen .

Finansielle eiendeler per 31.12.2018

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjenstand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	0,2	0,2	-
Motpart 2	0,0	0,0	-
Motpart 3	0,2	0,2	-
Motpart 4	0,0	0,0	0,0
Motpart 5	0,1	0,1	-
Sum	0,6	0,5	0,0

Finansielle forpliktelser per 31.12.18

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjenstand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	5,0	0,2	4,8
Motpart 2	9,2	0,0	9,1
Motpart 3	3,9	0,2	3,7
Motpart 5	5,8	0,1	5,7
Motpart 6	2,2	0,0	2,2
Sum	26,0	0,5	25,5

Finansielle eiendeler per 31.12.2017

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjenstand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	6,9	4,3	2,7
Motpart 2	3,2	3,2	0,0
Motpart 3	0,3	0,0	0,3
Sum	10,4	7,4	3,0

Finansielle forpliktelser per 31.12.17

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjenstand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	4,3	4,3	0,0
Motpart 2	13,8	3,2	10,6
Motpart 4	5,6	0,0	5,6
Motpart 5	6,6	0,0	6,6
Sum	30,3	7,4	22,8

4.9. Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen

I posten Aksjer strategiske plasseringer inngår aksjer som banken har en strategisk interesse av, og hvor banken ikke har noen umiddelbare planer om salg. Aksjene er vurdert til virkelig verdi.

Verdiendringer føres som andre inntekter og kostnader inntil instrumentet selges eller instrumentet nedskrives.

Aksjer strategisk plasseringer			
Balder Betaling AS	775.313	4,3 %	18,2
Brage Finans AS	10.976.053	9,7 %	110,6
Eksportfinans	943	0,4 %	14,3
Frende Holding AS	56.321	0,8 %	20,1
Norne Eierselskap AS	17.867.955	10,0 %	2,1
Deltagerandel Visa Norge			7,3
Øvrige investeringer i aksjer tilgjengelig for salg			4,0
Sum aksjer strategisk plasseringer			176,6

4.10. Renterisiko utenfor handelsporteføljen

Renterisiko vil være et resultat av investeringsstrategien. Renterisiko er risiko for verdifall på rentebærende verdipapirer som følge av oppgang i statsrenter. Renterisiko styres først og fremst gjennom fastsettelse av strategisk nivå på samlet rentedurasjon samt en ramme for minimum og maksimum. Av hensyn til bankens likviditet skal den rentebærende delen av investeringsporteføljen representere ulike løpetider. Ved utgangen av 2018 er likviditetsporteføljen plassert i statsobligasjoner og nivå 1 obligasjoner med fortrinnsrett over minimumsrammen på 60 %. Posisjonen bidrar således til å sikre lav likviditetsrisiko. I samme porteføljen er renterisikoen lavere enn maksimumsrammen på 0,3 år. I avkastningsporteføljen er renterisikoen lavere enn maksimumsrammen på 0,5 år.

5. Vedlegg

Avtalevilkårene for ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner

Rapportering i henhold til krav om offentliggjøring av opplysninger om ansvarlig kapital

Skjema for offentliggjøring av de viktigste avtalevilkårene for kapitalinstrumenter (1)			
1	Utsteder	Fana Sparebank	Fana Sparebank
2	Entydlig identifikasjonskode	NO0010787427	NO0010818586
3	Gjeldende lovgivning for instrumentet	Norsk	Norsk
<i>Behandling etter kapitalregelverket</i>			
4	Regler som gjelder i overgangsperioden	Tilleggskapital	Tilleggskapital
5	Regler som gjelder etter overgangsperioden	Tilleggskapital	Tilleggskapital
6	Medregning på selskaps- eller (del)konsolidert nivå, selskaps- og (del)konsolidert nivå	Selskaps- og konsolidert nivå	Selskaps- og konsolidert nivå
7	Instrumenttype (typer skal spesifiseres for hver jurisdiksjon)	Ansvarlig lånekapital	Ansvarlig lånekapital
8	Beløp som inngår i ansvarlig kapital (i millioner NOK fra seneste rapporteringsdato)	99,8 MNOK	199,6 MNOK
9	Instrumentets nominelle verdi	100 MNOK	200 MNOK
9a	Emisjonskurs	100 prosent	100 prosent
9b	Innløsningskurs	100 prosent av nominell verdi	100 prosent av nominell verdi
10	Regnskapsmessig klassifisering	Gjeld - amortisert kost	Gjeld - amortisert kost
11	Opprinnelig utstedelsesdato	08.mar.17	21.mar.18
12	Evigvarende eller tidsbegrenset	Tidsbegrenset	Tidsbegrenset
13	Opprinnelig forfallsdato	08.mar.27	21.mar.28
14	Innløsningsrett for utsteder forutsatt samtykke fra Finanstilsynet	Ja	Ja
		8. mars 2022	21. mars 2023
15	Dato for innløsningsrett, eventuell betinget innløsningsrett og innløsningsbeløp	100 prosent av nominell verdi 1 tillegg "regulatorisk innløsningsrett" til 100 % av nominell verdi med tillegg av påløpte renter	100 prosent av nominell verdi 1 tillegg "regulatorisk innløsningsrett" til 100 % av nominell verdi med tillegg av påløpte renter
16	Datoer for eventuell etterfølgende innløsningsrett	Hver rentebetalingsdato etter 8.mars 2022	Hver rentebetalingsdato etter 21.mars 2023
<i>Renter/utbytte</i>			
17	Fast eller flytende rente/utbytte	Flytende	Flytende
18	Rentesats og eventuell tilknyttet referanserate	NIBOR3M + 1,64 %	NIBOR3M + 1,25 %
19	Vilkår om at det ikke kan betales utbytte hvis det ikke er betalt rente på instrumentet	NA	NA
20a	Full fleksibilitet, delvis fleksibilitet eller pliktig (med hensyn til tidspunkt)	Pliktig	Pliktig
20b	Full fleksibilitet, delvis fleksibilitet eller pliktig (med hensyn til beløp)	Pliktig	Pliktig
21	Vilkår om rentetøknning eller annet incitament til innfrielse	Nei	Nei
22	Ikke-kumulativ eller kumulativ	Kumulativ	Kumulativ
23	Konvertibel eller ikke konvertibel	Ikke-konvertibel	Ikke-konvertibel
24	Hvis konvertibel, nivå(er) som utløser konvertering	NA	NA
25	Hvis konvertibel, hel eller delvis	NA	NA
26	Hvis konvertibel, konverteringskurs	NA	NA
27	Hvis konvertibel, pliktig eller valgfri	NA	NA
28	Hvis konvertibel, oppgi instrumenttypen det konverteres til	NA	NA
29	Hvis konvertibel, oppgi utsteder av instrumentene det konverteres til	NA	NA
30	Vilkår om nedskrivning	Ja	Ja
		Etter relevante regler i det til enhver tid gjeldende regelverk, i dag Finansforetaksloven § 21-6 jf. Beregningsforskriften § 16 nr. 4	Etter relevante regler i det til enhver tid gjeldende regelverk, i dag Finansforetaksloven § 21-6 jf. Beregningsforskriften § 16 nr. 4
31	Hvis nedskrivning, nivå som utløser nedskrivning		Ihht enhver tid gjeldende regulering samt forvaltningspraksis for nedskrivning
32	Hvis nedskrivning, hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis
33	Hvis nedskrivning, med endelig virkning eller midlertidig	N/A	Endelig eller midlertidig
			Etter nedskrivning av Obligasjonene kan Utstederen skrive opp Obligasjonene og betale Obligasjonsrente i henhold til de til enhver tid gjeldende regler for slik oppskrivning og rentebetaling.
34	Hvis midlertidig nedskrivning, beskrivelse av oppskrivningsmekanismen	N/A	N/A
35	Prioritetsrekkefølge ved avvikling	Senior obligasjoner	Senior obligasjoner
36	Vilkår som gjør at instrumentet ikke kan medregnes etter overgangsperioden	Nei	Nei
37	Hvis ja, spesifiser hvilke vilkår som ikke oppfyller nye krav	N/A	N/A

(1) N/A hvis spørsmålet ikke er relevant.

Sammensetning av ansvarlig kapital

Rapportering i henhold til krav om offentliggjøring av opplysninger om ansvarlig kapital

Ren kjernekapital: Instrumenter og opptjent kapital		2018 - 12- 31 (NOK millioner)
1	Kapitalinstrumenter og tilhørende overkursfond	
	herav: instrumenttype 1	
	herav: instrumenttype 2	
	herav: instrumenttype 3	
2	Opptjent egenkapital i form av tidligere års tilbakeholdte resultater	2.097.874
3	Akkumulerte andre inntekter og kostnader og andre fond o.l.	
3a	Avsetning for generell bankrisiko	-
4	Rene kjernekapitalinstrumenter omfattet av overgangsbestemmelser	-
	Statlige innskudd av ren kjernekapital omfattet av overgangsbestemmelser	-
5	Minoritetsinteresser	-
5a	Revidert delårsoverskudd fratrukket påregnelig skatt mv. og utbytte	187.582
6	Ren kjernekapital før regulatoriske justeringer	2.285.456
Ren kjernekapital: Regulatoriske justeringer		
7	Verdijusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse (negativt beløp)	-4.945
8	Immaterielle eiendeler redusert med utsatt skatt (negativt beløp)	-23.912
9	Tomt felt i EØS	-
10	Utsatt skattefordel som ikke skyldes midlertidige forskjeller redusert med utsatt skatt som kan motregnes (negativt beløp)	-
11	Verdiendringer på sikringsinstrumenter ved kontantstrømsikring	-
12	Positive verdier av justert forventet tap etter kapitalkravforskriften § 15-7 (tas inn som negativt beløp)	-
13	Økning i egenkapitalen knyttet til fremtidig inntekt grunnet verdipapiriserte eiendeler (negativt beløp)	-
14	Gevinster eller tap på gjeld målt til virkelig verdi som skyldes endringer i egen kredittverdighet	-
15	Overfinansiering av pensjonsforpliktelse (negativt beløp)	-
16	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av egne rene kjernekapitalinstrumenter (negativt)	-
17	Beholdning av ren kjernekapital i annet selskap i finansiell sektor som har en gjensidig investering av ansvarlig kapital (negativt beløp)	-
18	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ren kjernekapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen ikke har en vesentlig investering. Beløp som overstiger grensen på 10 %, regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)	-29.581
19	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ren kjernekapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har vesentlige investeringer som samlet overstiger grensen på 10 %. Beløp regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)	-
20	Tomt felt i EØS	-
20a	Poster som alternativt kan få 1250 % risikovekt (negativt beløp), herav: kvalifiserte eiendeler i selskap utenfor finansiell sektor (negativt beløp)	-
20b	herav: verdipapiriseringsposisjoner (negativt beløp)	-
20c	herav: motpartsrisiko for transaksjoner som ikke er avsluttet (negativt beløp)	-
20d	herav: verdipapiriseringsposisjoner (negativt beløp)	-
21	Utsatt skattefordel som skyldes midlertidige forskjeller og som overstiger unntaksgrensen på 10 %, redusert med utsatt skatt som kan motregnes (negativt beløp)	-
22	Beløp som overstiger unntaksgrensen på 17,65 % (negativt beløp)	-
23	herav: direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ren kjernekapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har en vesentlig investering (negativt beløp)	-
24	Tomt felt i EØS	-
25	herav: utsatt skattefordel som skyldes midlertidige forskjeller (negativt beløp)	-
25a	Akkumulert underskudd i inneværende regnskapsår (negativt beløp)	-
25b	Påregnelig skatt relatert til rene kjernekapitalposter (negativt beløp)	-
26	Justeringer i ren kjernekapital som følge av overgangsbestemmelser	-
26a	Overgangsbestemmelser for regulatoriske filtre relaterte til urealiserte gevinster og tap	-
	herav: filter for urealisert tap 1	
	herav: filter for urealisert tap 2	
	herav: filter for urealisert gevinst 1 (negativt beløp)	-
	herav: filter for urealisert gevinst 2 (negativt beløp)	-
26b	Beløp som skal trekkes fra eller legges til ren kjernekapital som følge av overgangsbestemmelser for andre filtre og fradrag	-
27	Overskytende fradrag i annen godkjent kjernekapital (negativt beløp)	-
28	Sum regulatoriske justeringer i ren kjernekapital	-58.438
29	Ren kjernekapital	2.227.018

Annen godkjent kjernekapital: Instrumenter		
30	Kapitalinstrumenter og tilhørende overkursfond	200.353
	herav: klassifisert som egenkapital etter gjeldende regnskapsstandard	
31		200.353
32	herav: klassifisert som gjeld etter gjeldende regnskapsstandard	
33	Fondsobligasjonskapital omfattet av overgangsbestemmelser	-
	Statlige innskudd av fondsobligasjonskapital omfattet av overgangsbestemmelser	-
34	Fondsobligasjonskapital utstedt av datterselskaper til tredjeparter som kan medregnes i annen godkjent kjernekapital	-
35	herav: instrumenter omfattet av overgangsbestemmelser	-
36	Annen godkjent kjernekapital før regulatoriske justeringer	-
Annen godkjent kjernekapital: Regulatoriske justeringer		
37	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av egen fondsobligasjonskapital (negativt beløp)	-
38	Beholdning av annen godkjent kjernekapital i annet selskap i finansiell sektor som har en gjensidig investering av ansvarlig kapital (negativt beløp)	-
39	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av fondsobligasjonskapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen ikke har en vesentlig investering. Beløp som overstiger grensen på 10 %, regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)	-6.675
40	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av fondsobligasjonskapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har en vesentlig investering. Beløp regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)	-
41	Justeringer i annen godkjent kjernekapital som følge av overgangsbestemmelser	-
41a	Fradrag som skal gjøres i annen godkjent kjernekapital, i stedet for ren kjernekapital, som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)	-
41b	Fradrag som skal gjøres i annen godkjent kjernekapital, i stedet for tilleggskapital, som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)	-
41c	Beløp som skal trekkes fra eller legges til annen godkjent kjernekapital som følge av overgangsbestemmelser for andre filtre og fradrag	-
	herav: filter for urealisert tap	
	herav: filter for urealisert gevinst (negativt beløp)	
42	Overskytende fradrag i tilleggskapital (negativt beløp)	-
43	Sum regulatoriske justeringer i annen godkjent kjernekapital	-6.675
44	Annen godkjent kjernekapital	193.679
45	Kjernekapital	2.420.696

<i>Tilleggs kapital: instrumenter og avsetninger</i>		
46	Kapitalinstrumenter og tilhørende overkursfond	299.340
47	Tilleggs kapital omfattet av overgangsbestemmelser	-
	Ståttige innskudd av tilleggs kapital omfattet av overgangsbestemmelser	-
48	Ansvarlig låne kapital utstedt av datterselskaper til tredjeparter som kan medregnes i tilleggs kapitalen	-
49	herav: instrumenter omfattet av overgangsbestemmelser	-
50	Tallverdien av negative verdier av justert forventet tap	-
51	Tilleggs kapital før regulatoriske justeringer	299.340
<i>Tilleggs kapital: Regulatoriske justeringer</i>		
52	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av egen ansvarlig låne kapital (negativt beløp)	-
53	Beholdning av tilleggs kapital i annet selskap i finansiell sektor som har en gjensidig investering av ansvarlig kapital (negativt beløp)	-
54	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ansvarlig låne kapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen ikke har en vesentlig investering. Beløp som overstiger grensen på 10 %, regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)	-5.236
54a	herav: nye beholdninger som ikke omfattes av overgangsbestemmelser	-
54b	herav: beholdninger fra før 1. januar 2013 omfattet av overgangsbestemmelser	-
55	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ansvarlig låne kapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har en vesentlig investering. Beløp regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)	-
56	Justeringer i tilleggs kapital som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)	-
56a	Frdrag som skal gjøres i tilleggs kapital, i stedet for ren kjerne kapital, som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)	-
56b	Frdrag som skal gjøres i tilleggs kapital, i stedet for annen godkjent kjerne kapital, som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)	-
56c	Beløp som skal trekkes fra eller legges til tilleggs kapitalen som følge av overgangsbestemmelser for filtre og andre fradrag	-
	herav: filter for urealisert tap	
	herav: filter for urealisert gevinst	
57	Sum regulatoriske justeringer i tilleggs kapital	-5.236
58	Tilleggs kapital	294.103
59	Ansvarlig kapital	2.714.799
59a	Økning i beregningsgrunnlaget som følge av overgangsbestemmelser	-
	herav: beløp som ikke er trukket fra ren kjerne kapital	
	herav: beløp som ikke er trukket fra annen godkjent kjerne kapital	
	herav: beløp som ikke er trukket fra tilleggs kapital	
60	Beregningsgrunnlag	12.763.712
<i>Kapitaldekning og buffere</i>		
61	Ren kjerne kapitaldekning	17,4%
62	Kjerne kapitaldekning	19,0%
63	Kapitaldekning	21,3%
64	Kombinert bufferkrav som prosent av beregningsgrunnlaget	12,0 %
65	herav: bevaringsbuffer	2,5 %
66	herav: motsyklisk buffer	2,0 %
67	herav: systemrisikobuffer	3,0 %
67a	herav: buffer for andre systemviktige institusjoner (O-SII-buffere)	0,0 %
68	Ren kjerne kapital tilgjengelig for oppfyllelse av bufferkrav	12,9 %

Sammenheng mellom postene i regnskapet og regulatorisk ansvarlig kapital
 Rapportering i henhold til krav om offentliggjøring av opplysninger om ansvarlig kapital

31.12.2018	
Miljoner	Konsern
Sparebankenes fond / annen EK	2.240
Gavefond	45
Fond for vurderingsforskjeller	0
Minoritetsinteresser	0
Sum bokført egen kapital	2.285
<i>Frdrag</i>	
Goodwill, utsatt skattefordel og andre immaterielle eiendeler	-24
Urealiserte gevinster aksjer tilgjengelig for salg	0
Verdiregulering egen gjeld	0
Verdijustering for krav om forsvarlig verdsettelse	-5
Frdrag for investeringer i andre selskaper i finansiell sektor	-30
Justert for minoritetsinteresser	0
Ren kjerne kapital	2.227
Fondsobligasjoner	200
Finansfradrag - uvesetlige eierandeler	-7
Kjerne kapital	2.420
Innbetalt ansvarlig låne kapital	299
Tillegg for 36 % netto urealisert gevinst aksjer tilgjengelig for salg	0
Finansfradrag - uvesetlige eierandeler	-5
Tilleggs kapital	294
Ansvarlig kapital	2.715